

כְּדִבְרֵי דָרְכֵי סִפְרֵי וְהִנֵּנִי לְמַדְרֵי
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ דְלִפְנֵי נַפְשִׁי מִתְּהִי
 וְהִנֵּנִי דְרֹךְ אֱמוּנָה בְּחַדְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ קִינִי
 וְהִנֵּנִי דְרֹךְ תְּבוּשָׁתִי דְרֹךְ מִצְוֹתֶיךָ אֶרְצֶנָּה כִּי תִרְחֹב לִבִּי
 כְּדִבְרֵי דָרְכֵי סִפְרֵי וְהִנֵּנִי לְמַדְרֵי
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ דְלִפְנֵי נַפְשִׁי מִתְּהִי
 וְהִנֵּנִי דְרֹךְ אֱמוּנָה בְּחַדְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ קִינִי
 וְהִנֵּנִי דְרֹךְ תְּבוּשָׁתִי דְרֹךְ מִצְוֹתֶיךָ אֶרְצֶנָּה כִּי תִרְחֹב לִבִּי

תורת חנני

באגדה ובהלכה

מפי הרב אורן נזרית שליט"א

פרשת נח

מעשי האדם משפיעים על הבריאה כלה ומעלתה

- ג. אלה תולדת נח' - חטא דור המבול השפיע גם על הבהמות והאדמה
 ג. ההרגל על כל דבר - שלטון
 ד. 'חשבת' דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך'
 ד. התמדתם של הנאון מהרש"ם הנאון רבי גרשון לפידות זצ"ל
 ה. להרגיל את עצמו במדת החסד
 ה. ואל תביאני לידי עברה
 ה. האדם משפיע על כל הבריאה
 ו. על ידי מעשה האדם ישנה טבע של כל הבריאה
 ו. השפעת המקום על הדרים בו
 ו. השפעת ה'כסף' באמריקה וה'רחוב' משפיע עלינו
 ז. עצתו של המשגיח זצ"ל - 'זה לעמת זה'
 ח. 'כי אכן מקיר תזעק וכפיס מעין יענה'
 ח. עקר הבריאה היא לבני אדם ובמה שחוטאים הם משפיעים גם על ה'ארץ'
 ח. האדם יענש גם על מה שהשפיע במעשיו על אחרים
 ט. על ידי תשובת היחיד - מוחלין לכל העולם כלו
 ט. גדל האחריות שיש על כל אחד ואחד
 ט. מחסי ומצודתי - הבטחון בה' הוא ה'תבה' להנצל מכל 'מבול'
 יא. אותך ראיתי צדיק - רצה הקב"ה לזכות את ישראל
 יג. ריח הניחוח - עקר חשיבות האדם בעמידתו בנסיונות

דיני נר שהדלק על ידי גוי, ואמירה לגוי י

- ט. הלוקח פרה חולקת מעכו"ם, וילדה זכר, אינו בכור
 כ. חיל שנפצע קשה בשבת, ומבקש שיודיעו לקרוביו שיבאו לבקרו

סימן רעז - שלא לגרם כבוי הנר א

- כה. לפתח דלת כנגד נר דולק
 כז. לפתח ולסגר דלת כנגד המדורה - גדר "גרמא"
 כט. היתר גרמא - גם שלא במקום פסידא

גליון

תורתך חנני

ניתן להקדיש
פרשיות להצלחה ולברכה
ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים,

ניתן ליצור קשר בפל':

0509013000

0506491414

ניתן להשיג בטלפונים:

0509013000

0506491414

למעוניינים

ניתן לקבל השיחה במייל:

toraoren@gmail.com

עיצוב ועימוד:

שלמה. נ.

0504158840

shlomo131375@gmail.com

מעשי האדם משפיעים על הבריאה כלה ומעלתה

'אלה תולדת נח' - חטא דור המבול השפיע גם על
הבהמות והאדם

ראיתי במגיד דבריו ליעקב (נח) שכתב על
הנאמר בפרשתנו "אלה תולדת נח, נח איש
צדיק תמים היה בדרתיו את האלהים התהלך נח.
ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת.
ותשחת הארץ לפני האלהים, ותמלא הארץ חמס.
וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה כי השחית
כל בשר את דרכו על הארץ" (בראשית ו ט-יב).

צריך לדעת, כי הקלקול והחטא של דורו של
נח, היה בכמה מהלכים. וצריכים הרבה להתבונן
וללמד את שרש הקלקול והחטא שחטא בהם
דורו של נח, כדי שחלילה לא יהא חלקנו
במעשיהם של אנשי דור המבול, וראה מש"כ
בזה בס"ד באביטה ארחותיך (נח).

הנאון בעל בית הלוי זצ"ל, בספרו על התורה
באן, עומד על דברי הפסוק שפתחנו "ותשחת
הארץ לפני האלהים... וירא אלהים את הארץ
והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על
הארץ", ודרשו רבותינו במדרש (בראשית רבה פר'
כח סי' ח) שלא רק בני האדם התקלקלו, אלא כל
הארץ כלה, אפילו הבהמות! "הכלב היה הולך
אצל הזאב, והתרנגול היה מהלך אצל הטווס,
הדא הוא דכתיב כי השחית כל בשר, השחית כל
אדם אין כתיב באן, אלא כי השחית כל בשר".
עד כדי כך.

ולא רק הבהמות נשחתו, אלא אפילו הארץ
עצמה התקלקלה, כמו שאמרו רבותינו במדרש
(שם) שהיו זורעין חטין - ומגדלת עדשים. אפילו
האדמה שמגדלת תמיד את מה שזורעין בה,
שנתה את מציאותה וגדלה גדולים משנים. היות
והאנשים עזבו את מינם והשחיתו את דרכם, גם
האדמה קלקלה. כל הבריאה שנתה את דרכה
ואת המהלך שהקדוש ברוך הוא הטביע בה.

וכאן יש מקום לשאל, כיצד קרה דבר כזה
שכל הבריאה כלה התקלקלה ושנתה את דרכה
וטבעה שטבע בה הקדוש ברוך הוא? ומפני
מה גם האדמה התקלקלה, והלא ודאי היא לא
חטאה?

ההרגל על כל דבר - שלטון

מבאר הבית הלוי באור הדברים, "הענין, דכמו
שהאדם פועל בעצמו על ידי הרגילו במעשיו
הרעים ועושה בעצמו טבע שני להיות טבעו
משתוקק ונמשך לעשות במעשיו הקודמים". וזה
יסוד גדול, ונראה קצת להרחיב הדברים. ידוע
מה שאמרו הקדמונים - רבנו המאירי בספר
חבור התשובה (מאמר א פרק ג) ומסלת ישרים
(פרק יט) ועוד - כי ההרגל נעשה "טבע שני".
ואמרו עוד כי "ההרגל על כל דבר שלטון", וכמו
שמביא רבנו יונה ז"ל בספר שערי תשובה (שער
ב אות ל), ובבאורו לספר משלי בהרבה מקומות
(יא א, כא כט, כב כו).

והינו כי יש אדם שמצד טבעו ואפי' לידתו
הוא אדם טוב בטבע, אבל כיון שנמשך למעשים
מגנים ועושה מעשים רעים בדרך קבע, סוף דבר
שזה נחקק אצלו ונעשה אצלו כמו טבע שני.
ואפילו שבשכלו הוא מבין שדרכו כסל למו,
והמעשים שהוא עושה מביאים אותו לשאול
תחתיות, הוא אומר שהוא אינו מסגל לפרש
מדרכו הרעה. והסבה לזה היא לפי שההרגל
על כל דבר שלטון, והוא הרגיל את עצמו בדרך
חטאים.

ההתרגלות לקדשה ועבודת ה' - נעשית אצל
האדם לטבע שני' והוא הדין להפך, זה נכון
גם לתורה ומעשים טובים, שאם אדם מתרגל
במהלך של קדשה - זה דבר טוב מאד, זה נעשה
אצלו טבע לעבד את ה'. אלו שהרגילו את עצמם
בעניני קדשה, מתגברת אצלם החמדה לקדשה

וְטָהַר יוֹתֵר וְיוֹתֵר וְלֹא מַעֲנִין אוֹתָם חוּץ מִזֶּה כָּלֹם.

‘חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאַשִׁיבָה רַגְלִי אֶל עֲדוּתִיךְ’

וְכָךְ אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ עַל דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה שֶׁרָגְלִיו קָנוּ הָרָגֶל לָלֶכֶת לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. כְּמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה "חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאַשִׁיבָה רַגְלִי אֶל עֲדוּתִיךְ" (תהלים קיט, ט), וּפָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ בַּמִּדְרָשׁ (וַיִּקְרָא רַבָּה פ' ל"ה ס' א) כְּנֻגַת הַדְּבָרִים: "אָמַר דָּוִד, רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּכָל יוֹם וַיּוֹם הָיִיתִי מַחֲשֵׁב וְאוֹמֵר לְמָקוֹם פְּלוֹנִי וּלְבֵית דִּירָה פְּלוֹנִית אֲנִי הוֹלֵךְ, וְהָיוּ רַגְלֵי מַבִּיאֹת אוֹתִי לְבֵיתִי כְּנִסְיוֹת וּלְבֵיתִי מִדְרָשׁוֹת!". הָיוּ רוֹאִים אֶת דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה הוֹלֵךְ בְּרָחוֹב, וְהָיוּ שׁוֹאֲלִים אוֹתוֹ "לָאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ?", וְאָמַר לָהֶם 'לְדוּךְ פֶּלֶן', לַעֲשׂוֹת סְדוּרִים... אֲבָל בְּסוּפוֹ שֶׁל דִּבְרַר מָצְאוּ אוֹתוֹ יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה. לָכֵן אוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה 'חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי', חֲשַׁבְתִּי לָלֶכֶת לָפָה אוֹ לָשָׁם, אֲבָל הַמַּסְקֵנָא הִיתָה וְאַשִׁיבָה רַגְלִי אֶל עֲדוּתִיךְ', מַצְאֵתִי אֶת עֲצָמִי בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ. כִּי רַגְלָיו הִתְרַגְּלוּ וְהִתְחַנְכוּ בַּמַּהֲלָךְ שֶׁל קְדוּשָׁה, בְּמַסְלֹל שֶׁל הַלִּיכָה מִהַבִּית - לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וּמִבֵּית הַמִּדְרָשׁ - לְבֵית.

זֶה הַסִּבָּה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (וַיִּקְרָא רַבָּה פ' כ"ב ס' א) שֶׁכָּל הַרוֹאֶה אֶת דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה נִזְכָּר לְתַלְמוּדוֹ. כִּי בְּשֵׁרוֹאִים אֶת דָּוִד הַמֶּלֶךְ בְּכֻזּוֹ מַצִּיאֹת, שֶׁכָּל הַטֵּבַע שָׁלוֹ נִהְפָּךְ לִהְיוֹת טֵבַע שֶׁל עֲבוּדַת ה', הָרִי וְדָאִי שָׁזָה מְשַׁפִּיעַ עַל הָאָדָם.

הַתְמַדְתָּם שֶׁל הַגָּאוֹן מֵהֶרֶשׁ"ם הַגָּאוֹן רַבִּי גֵרְשׁוֹן לְפִידוֹת זצ"ל

הָאָדָם יָכוֹל לְהִרְגִיל אֶת עֲצָמוֹ לְתוֹרָה וּלְמִצְוֹת, וּלְקַנּוּת אֶת הָרַגְלִי לִהְיוֹת טְבוּעִים בְּנִפְשׁוֹ כְּמוֹ בְּטֵבַע. הַגָּאוֹן הַמְּבַהֵק הַפּוֹסֵק הַגָּדוֹל מֵהֶרֶשׁ"ם מִבְּרַעְזָאן זצ"ל הִרְגִיל אֶת גּוּפוֹ לְתוֹרָה וּמִצְוֹת, עַד שֶׁהִרְגִיל עֲצָמוֹ לִישׁוֹן בְּלִילָה רַק שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת בְּלִבְד. אָדָם שֶׁהִמִּית עֲצָמוֹ בְּאַהֲלָה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהָיָה לוֹמֵד שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת בְּכָל יוֹם! וּבִשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִרְדָּם, הוּא הִרְגִיל אֶת עֲצָמוֹ לִישׁוֹן שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת בְּכָל לַיְלָה. כִּיצַד עָשָׂה זֹאת? הוּא הָיָה עוֹשֶׂה 'תַּחְבּוּלוֹת' כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהִרְדָּם. מָה הוּא הָיָה עוֹשֶׂה? סִפְּרוּ (כֵּן הוּא בְּתוֹלְדוֹת מֵהֶרֶשׁ"ם בְּרֹאשׁ סֵפֶר תַּכְלֵת מִרְדְּכִי אוֹת א) שֶׁהוּא הִרְגִיל עֲצָמוֹ לְשִׁבְתָּה וּלְלַמֵּד כָּל הַזְּמַן, וְאִם הִגּוֹף הָיָה רוֹצֵה לִישׁוֹן וְהָיָה

מִרְגִּישׁ כִּיצַד גּוֹבֶרֶת עָלָיו הָעִיּוּפוֹת - הָיָה קוֹשֵׁר שְׁנֵי חֻבְלִים לַתְּקֵרָה בַּחֲדָר שֶׁהָיָה לוֹמֵד בּוֹ, וּמִשְׁלָשֵׁל אוֹתָם שְׁנֵי חֻבְלִים עַד הַשְּׁלָחַן שֶׁהוּא יוֹשֵׁב וְלוֹמֵד עָלָיו, שֶׁסָּם הָיָה קוֹשֵׁר אוֹתָם לִפְאוֹת רֹאשׁוֹ, וְכָךְ בִּשְׁעָה שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וְלוֹמֵד אִם הָיָה נִשְׁמָט רֹאשׁוֹ לְרֹב עִיּוּפוֹתָיו עַל הַסֵּפֶר - מִיַּד הַחֻבְלִים הָאֵלֶּה הָיוּ 'מוֹשְׁכִים' לוֹ בִּשְׁעֵרוֹת ה'פְּאוֹת', וְהוּא הָיָה מִתְעוֹרֵר וּמִמְשִׁיךְ לְלַמֵּד בְּכָל הַכַּח אֶת תַּלְמוּדוֹ. (זֶה עוֹד רוּחַ לְמִי שֶׁיִּגְדֵּל 'פְּאוֹת'...) לְרֹאשׁוֹ אָדָם יוֹשֵׁב וְלוֹמֵד כֵּךְ, זֶה לֹא נִתְפָּס ב'שִׁכָּל' שֶׁלּוֹ.

אֲבָל צָרִיךְ לְדַעַת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד יָכוֹל לְהִרְגִיל עֲצָמוֹ לְתוֹרָה וּמִצְוֹת, צָרִיךְ כָּל אֶחָד לְדַעַת אֶת כַּחוּתּוֹ וְאֶת יְכוּלוּתּוֹ וּלְפַעֵל לְפִיָּהּ. (יֵשׁ אֶחָד שֶׁאִם יִקְשֶׁר אֶת רֹאשׁוֹ כְּמוֹ הַמַּהֲרָשׁ"ם, אֲזִי כְּשִׁישְׁמַט רֹאשׁוֹ לִישׁוֹן - לֹא רַק שֶׁהוּא לֹא יִתְעוֹרֵר מִהַחֻבְלִים הַקְּשׁוּרִים לַתְּקֵרָה, אֲלֵא הוּא עוֹד יוֹרִיד וַיִּפֹּל אֶת כָּל הַתְּקֵרָה עָלָיו...) כָּל אֶחָד צָרִיךְ לְהַכִּיר אֶת מְקוֹמוֹ וְאֶת יְכָלָתוֹ, וְזֶה כָּלֵל גָּדוֹל בְּעֲבוּדַת ה'. הַמַּהֲרָשׁ"ם יָדַע אֶת כַּחוּתּוֹ, וְדָרַשׁ מִגּוּפוֹ אֶת כָּל יְכָלָתוֹ, מִסִּפְּרִים שֶׁאַחֲרֵי שֶׁנִּפְטְרָה אִשְׁתּוֹ רֹאשׁוֹנָה, לְחַתֵּנָתוֹ הַשְּׁנִיָּה חֲמִי עָשָׂה אֹתוֹ תַּנְאִי ב'כְּתָבָה'. וְנִשְׁבַּע הַחֲתָן כְּמוֹ שֶׁמְשַׁבְּעִים 'וְנִשְׁבַּע הַחֲתָן דָּגָן בִּשְׁבוּעָה חֲמוּרָה בְּתִקְיַעַת כֶּף' וְכו'. עַל מָה הָיָה ה'תַּנְאִי' בִּיְנֵיהֶם? תַּנְאִי שֶׁלֹּא שִׁמְעָנוּ מֵעוֹלָם... חֲמִי כָּתַב בְּכְתָבָה שְׁמַתְחִיב הַחֲתָן דָּגָן לִישׁוֹן שְׁעָה אַחַת אַחֲרֵי הַצְּהָרִים... לְמָה? חֲמִי פָּחַד כִּי מִרֹב הַלְמוּד וְהָעִיּוּפוֹת אוֹלִי זֶה יָכוֹל לְהִזִּיק לְבְּרִיאֹת שָׁלוֹ, וְהוּא רָצָה שִׁיְהִיָּה לוֹ כַּח, וְלָכֵן הוּא חִיב אוֹתוֹ לִישׁוֹן שְׁעָה אַחַת בַּיּוֹם. וְהוּא הַחֲתָנִים אוֹתוֹ עַל זֶה... הַיּוֹם מַחְתִּימִים עַל דְּבָרִים אַחֲרִים... זֶה הָיָה הַמַּהֲרָשׁ"ם זצ"ל.

כְּמָה מַעֲלָה גְדוֹלָה הִיא לְהִרְגִיל אֶת עֲצָמוֹ לְתוֹרָה וּלְשִׁקִּידָה. סֵפֶר הַגָּאוֹן רַבִּי אֱלִיהוּ אֲבָא שְׁאוּל ז"ל, אֲבִיו שֶׁל רַבִּינוֹ הַגָּדוֹל חֲכָם בֶּן צִיּוֹן זצ"ל, עַל הַגָּאוֹן רַבִּי גֵרְשׁוֹן לְפִידוֹת זצ"ל, שֶׁהוּא הָיָה שֶׁקֵּדָן עֲצוֹם נוֹרָא [וְהָיָה לוֹמֵד תּוֹרָה מִתּוֹךְ עֲנִיּוֹת שְׁחוּרָה], וּבְכָל שָׁנָה בְּעֶרֶב פֶּסַח בְּשִׁכְלָם עוֹשִׂים סִיּוּמֵי מַסְכַּת בְּשִׁבְלִי לְפִטוֹר אֶת הַבְּכוֹרוֹת מִהַתְּעַנִּית, הוּא הָיָה עוֹשֶׂה סִיּוּם עַל כָּל הַתַּלְמוּד בְּבִלִי עִם אַרְבַּעַת חֻלְקֵי הַשְּׁלָחַן עֲרוּךְ. כָּל אֶחָד שֶׁעוֹשֶׂה סִיּוּם מַסְכַּת, עַל מָה עוֹשֶׂה? מַחֲפֵשׁ אֶת הַמַּסְכַּת הַכִּי קִטְנָה, שֶׁל עֲשָׂרִים דָּף, וְלוֹמֵד אוֹתָהּ.

הוא, מאחר והתרגל לחטא הוא בידי העברה, אין לו שליטה, נעשה לו כמו טבע שני. ומי שהתרגל לחטא, צריך על זה תפלה מרבה והרבה למוד מוסר, ובא לטהר יסיעו אותו.

האדם משפיע על כל הבריאה

ומוסיף הבית הלוי יסוד גדול, דע לה, שחונן ממה שבכל מעשה אתה מרגיל את עצמך בדבר, בין לטוב ובין למוטב, יש בזה עוד עמק, והוא, שהפעלות הללו משרישות את המהות של מה שאתה עושה בכל העולם כלו. כל העולם הגשמי מקבל השפעה ומשרש בו הטבע ממה שאתה עושה.

אין צריך לומר שאם אדם חוטא בפרהסיא קבל עם ועדה בזה ודאי גורם לאחרים שילמדו ממנו, כל אחד רואה ומשפע, והאסור אצלו נקלש. אדם שרואה מעשה לא טוב שהרבה עושים אותו, מצטננת גם אצלו התורה והיראה מהדבר.

ויש בזה גם גדר של חלול השם. באשר אדם עושה מעשה שלא יעשה, ויש מי שרואים אותו ויכולים ללמד ממנו, יש בזה חלול השם, כמו שאמרו בגמרא מסכת יומא (פ.), היכי דמי חלול ה' ? מה הדגמא של חלול ה'. "רבי יוחנן אמר, כגון אגא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין". אם אחד כמוני ילך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין, הרי זה חלול ה'. כי אחרים למדים ממנו, יאמרו: 'אם רבי יוחנן הולך ארבע אמות - בערך שני מטר בלבד! - בלא תורה, הרי שלנו מתר ללכת 200 ק"מ בלי תורה', 'אם רבי יוחנן הולך ד' אמות בלי תפלין - הרי שאנחנו יכולים ללכת בכלל בלי תפלין, ורש"י מפרש (שם) למה בכלל רבי יוחנן יש לו הוה אמינא לילך בלי תורה ותפלין ד' אמות? אומר רש"י, "ואין הכל יודעין שנחלשתי בגירסתי, ולמדתי הימני להבטל מתלמוד תורה", הם לא יודעים שבגלל חליו שנחלש הוא לא יכול לעסוק בתורה, וכל זה מלבד עניו המפלגת של רבי יוחנן (תענית כא רע"א), אבל עם כל זה הוא מסר נפשו שלא לחלל שם ה'. לא הלך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין. 'לא פסיק פומיה מגירסא'. ומכאן נלמד

וגם אותה אנחנו לומדים מהר כדי להספיק... אבל הוא היה גומר את כל התלמוד בבלי עם השלחן ערוך. כל זה מכח התמדתו, ומה שהרגיל את עצמו להתמדה נוראה בתורה.

להרגיל את עצמו במדת החסד

וצריך האדם להרגיל את עצמו לחסד, כמו שאמרו 'פתח תפתח את ירך' (דברים טו, יא), אם "פתח" - אם תתן ותפזר דרך קבע צדקה לעניים, על ידי זה ממילא "תפתח", היד שלך מאליה תהיה פתוחה לצדקה וחסד, מחמת ההרגל.

אבל אפשר גם להתרגל לדברים רעים ח"ו. ההרגל שולט גם בסטרא דטמאה. אדם שכל כלו מנח בתאוות העולם הזה, אזי 'והנפש לא תמלא' (קהלת ג, ז). כמה שתתן לו הוא ירצה עוד ועוד והוא לא יכול להתנתק מהמעגל הזה שהוא נתון בו, כי הוא הרגיל את עצמו בתאוות עד שהן שולטות בו. וכמו שכתוב באגרת הגר"א זצ"ל "והעולם הזה דומה לשותה מים מלוחים. נדמה לו שמרוה, אבל נעשה צמא יותר".

אדם יכול לומר שהוא יודע שמה שהוא עושה זה לא טוב, אבל הוא אומר אני כבר לא יכול להתנתק, אני כבר רגיל... כמו שממשיך הבית הלוי (שם): "וגם אם בשכלו מכיר כי לא טובים הם", הוא מבין שהנהגתו היא לא הנהגה טובה, עדין הוא אינו יכול להתנתק מהנהגתו, "וכמו שאמר הכתוב לא יתנום מעלליהם לשוב (הושע ה, ד), דגם אם בשכלו רוצה לשוב, עם כל זה מעלליהם הקודמים אינם מניחים אותו לשוב", והסבה לזה היא, "כי הם השרישו בגופו טבע שני להרע".

ואל תביאני לידי עברה

אומרים בשמו של הגאון רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, שאמר לבאר מה שמתפללים "ואל תביאני לידי עברה", כי יש אדם שחוטא בדרך מקרה. עכשיו חטא, עוד מעט ישוב, וימשיך הלאה. אבל יש מי שהוא כבר "בידי" עברה. הוא כבר תפוס בידיים של העברה רח"ל. והוא על ידי שחטא והתרגל בחטא, וממילא הוא כבר לא יכול להתנתק ממנה, העברה תפסה אותו בידיה שבי. כמו שאחד שמעשן אומר, "אני מבין שזה מזיק לי לבריאות, אבל אני כבר לא יכול להתנתק". אף

כמה חמור עונו של העובר עברה בפרהסיא, כי יש בזה בנוסף לעצם העברה גם חלול ה'.

מפרש הבית הלוי (שם), כי כפי מה שלמדנו שהחטא גורם לאדם טבע שני, "כמו כן הוא פועל במעשיו בכל העולם בכלל", לא רק על עצמו הוא משפיע, אלא על כל העולם כולו, "ולא מבעיא אם חטא בפרהסיא, הרי ודאי דגורם לאחרים הרואים שילמדו ממנו", וכמו שהסברנו שגורם לקרור ביראת ה', או בחלול ה', "אלא אפילו אם חוטא בצנעא בינו לבין עצמו", הוא בחדר נעול וסגור, ואיש לא רואה אותו שהוא חוטא, "מכל מקום על ידי המשכו אחר איזו תאונה, הוא מגביר כחה של התאונה הלזו עד שמשריש זה בטבע של כל הברואים" כלם, "ובהעולם" כלו "להיות טבעם נמשך לזה יותר ממה שהיה מקדם".

על ידי מעשה האדם ישתנה טבע של כל הבריאה והסבה לזה היא, "כי כן יסד מלכו של עולם", הבורא יתברך, בשעה שברא וחקק את 'טבע' הבריאה, כך הוא יסד, "בהטביעו טבע לכל בריותיו להיות טבעם נשתנה ונמשך אחר מעשה האדם והרגלו, וכפי רב עשית האדם - כן ישתנה טבע של כלם" של כל הבריאה כלה, "אם מעט ואם הרבה".

ומחדש הבית הלוי, חדוש נפלא יותר. כי מה שלמדנו כי כפי פעולותיו של האדם כך הוא משריש ומטביע את הטבע הזה בלב כל הבריאה כלה, "ולא לבד בבריות החיים", לא רק בבעלי חיים יש את ההשפעה הזו, שאם נמשך אחר תאונה מסוימת יום אחר יום ההרגל על כל דבר שלטון, והוא משפיע על כל הבריאה כלה, זה לא רק על הבריות החיים, אלא ההשפעה היא על טבע כל הבריאה כלה ממש. "אלא גם בדוממים נעשה טבע חדש, הגורמים להשוכן בתוכם להיות להם נטיה לזה". גם העפר, המים, ושאר הדוממים, גם הם קונים את הטבע של התאונה הזו. וכל מי שגר במקום הזה, או שותה את המים האלו, של אותו מקום המושב בבעלי חטאים המשרשים בחטא הזה, זה עצמו גורם לאדם שרק עובר שם שתהיה לו נטיה לתאוות הללו של אנשי אותו המקום. "וכמו שאמר הכתוב ותבאו ותטמאו את ארצי" (ירמיה ב. ז), ומפרש הבית הלוי שהוא כפשוטו,

הארץ, המקום, הישוב העפר והאדמה, נטמאו "דעל ידי מעשיהם" המכערים והרעים "טמאו לגוף הארץ", והשרישו בה טמאה ותאונה.

השפעת המקום על הדרים בו

מוסיף הבית הלוי, כי היסוד הזה שגם בדומם ובאדמה יש את ההשפעה על האנשים הגרים בה, הוא מבאר בדברי הגמרא. "כי טבע המדינות חלוקים גם כן", כל מדינה ומדינה יכול להיות שתשפיע באפן שונה על המתגוררים בה, כמו שהגמרא אומרת (קדושין מט:): שיש מקומות ששכיח בהם כשוף, ויש מקומות שיש בהם טבע של גנבה, ויש מקומות עם השפעה של גסות, ויש מקומות שיש בהם תאוות אחרות. גם מצאנו בגמרא (סנהדרין קב.): שאמרו שיש מקומות ששכיחי פרענות, כמו העיר שכם. שבשכם מכרו את יוסף, ושם היה מעשה דינה בת יעקב, ושם היתה חלקת המלכות של שלמה שהלך רחבעם בנו וקרעוהו מהמלוכה. ואמרו בגמרא (מכות י.) 'בשכם שכיחי רוצחים', וגם בגלעד היה מצוי רציחה. ומפרשים הרמב"ן (במדבר ל"ה י"ד) המהר"ל (שם) ועוד, מה הביאו לכך שבשכם וגלעד יש הרבה רוצחים? - כי טבע המקום לגדל רוצחים. המקום משפיע ומשפיע. "וכן בכל המדות", יש השפעה של המתגוררים באותו מקום על המקום, וממילא גם על שאר אנשי המקום.

מוסיף הבית הלוי, "וענין זה, הגם כי לא נוכל להשיגו בשכל - מכל מקום כל אדם יוכל להרגישו בחוש ממש, בבואו לאיזה מדינה אחרת חדשה שהיא פרוצה באיזו פרט מן הפרטים, ימצא גם בעצמו איזו נטיה והמשכה לזה הפרט יותר ממה שהיה לו כשהיה במדינה אחרת".

השפעת הכסף באמריקה וה'רחוב' משפיע עלינו

אחרי ששייבת מיר עברה משנחאי לאמריקה, אמר המשגיח הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל לתלמידיו, אחרי יום יומים משהגיעו לאמריקה, "אני מרגיש במדינה זו שהיא 'ארץ אוכלת' ונשביה', כלם יש להם משיכה גדולה לכסף וזהב, ואני חש כיצד זה משפיע גם עלי".

כך ספר המשגיח של ישיבת פילדלפיה שהיה שם בעצמו, והוא הוסיף לי, שהוא שמע מרבו המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל כמה

עצתו של המשגיח זצ"ל - 'זה לעמת זה'

ועל כן אמר המשגיח רבנו יחזקאל זצ"ל, בשעה ששיבת מיר היתה באמריקה, כי הגם שאנחנו לא מתעסקים במשא ובמתן, מכל מקום עצם השהות במקום בזה, ה'אדים הרעילים' של התאנה ל'כסף' ו'עשירות' יכנסו בנו, ואין לנו תקנה להתמודד מול הדבר הזה אם לא שנתמודד ונלחם בנטיה הזו שלא תכנס בנו, ולכן מרחים אנו להתחנך ולהרגיל את עצמנו כנגד זה בנתינת צדקה כפל כפלים ממה שהיינו רגילים קדם לכן. וכל אחד ואחד היה לו שם שקית גדולה של כסף והיה נותן כל העת כסף לתוכה. כדי שיהיה 'זה לעמת זה', כנגד התאנה לכסף שתכנס בהם - כך ירגילו עצמם לבזבז ממונם לצדקה.

כיוצא בזה ספרו על הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד, שבאשר נסע לארה"ב בשביל עסקי הישיבה שלו, התארח בבית אחד העשירים והנכבדים. וכשהגיע אצלו, אמר לו הרב, "אני יודע שאצלכם כאן מקלים בחלב גוים, כי מחמת הקשי להשיג חלב ישראל סומכים על כמה קולות, ואני אני רוצה להקל בזה, לכן אני מבקש ממך שכל זמן שאהיה אצלך בביתך, אל תשקה אותי בחלב". שמע בעל הבית, והסכים. למחרת בבקר בשקם רבי אלחנן, בא בעל הבית והביא לו כוס חלב... אמר לו רבי אלחנן, "הן רק לפני כמה שעות דברנו על זה שלא תביא לי חלב, והסכמת לזה שלא תביא לי חלב". אמר לו בעל הבית בתמימות וברצינות, כמסיח לפי תמו, "אמת, אבל חשבתי שאחרי לילה אחד באמריקה כבר השתנית... זה שלא תשתה חלב דברנו אמש, אבל אחרי שהיית פה לילה, ונשמת את האויר של אמריקה, אמרתי מסתמא כבר תסכים לשתות חלב...".

הוא שאומר הבית הלוי, אם אדם רואה שיש מדינות ומקומות שיש בהם פרצה או תאנה לדבר מה, עם הזמן יראה שגם הוא מרגיש אצלו שזה חודר אצלו. המקום משפיע. יש משג בזה של 'ותטמאו את ארצי'. הארץ נהיית טמאה וכל מי שבא לשם משפיע ממנה.

פעמים שהיה אומר 'משל' להסביר שבדור שלנו המציאות של ה'רחוב' היא כמו 'קב', והרי זה דומה לאחד שמסתובב בתוך 'קב', שבו מכינים יינות ומשקאות חריפים וכדומה, ויש בו מאות חביות ענק המכילות 'יין' ו'שכר' ושאר משקאות המשכרים, והוא מסתובב ומטיל שם, גם אם הוא לא שותה 'יין' ולא שותה 'עראק', הוא לא הכניס לפיו טפת יין או משקה משכר - מכל מקום עצם השוטטות שם, ספיגת ה'אדים' שיש שם, ראית כל החביות וריח כל ה'יין', זה כבר מספיק כדי לערפל לו את הראש, והוא נהיה מסחרר ומטשטש, ומתחיל להרגיש 'שכור' כאלו כבר שתה מלא לגמיו ויותר... האז לא שתה כלום? - אמת, אבל עצם השהות במקום הזה משפיעה עליו. (וראה בספר זכרון יחזקאל בקנטרס מופת יחזקאל עמוד כט).

והנמשל, אמר המשגיח זצ"ל, באותו אחד המהלך ב'קב' - כך זה המהלך במקום שיש בו טמאה. גם אם אדם לא נוגע בחטא חלילה, מכל מקום עצם המציאות שהמקום טמא היא משפיעה על האדם. וזה המצב של ה'רחוב' בזמננו. עצם ההמצאות ברחוב, יש בה כדי להשפיע ולחלחל ללב. ואלו לא 'אדים' של 'שכר', אלו אדים של 'עבודה זרה', 'גלוי עריות' ו'שפיכות דמים'.

המשגיח בעל ה'אור יחזקאל' זצ"ל - היה רגיל לומר, כי ה'רחוב' זה 'גיהנם', כך הוא הגדיר את ה'רחוב'. ה'רחוב' שלנו זה 'גיהנם', 'שאול תחתית', מינים ממינים שונים. בכל כלל ישראל לא היתה מציאות כזו כמו שנראה 'רחוב' יהודי בזמננו. מי שישתכל ויקרא קצת בספרים של תאורים על הדורות שמלפנים, איך היה נראה רחוב בישראל, איזה צניעות ואיזה קדשה ויראת שמים, איך היו בני אדם נראים. מבהיל כל לב. והיום בעונותינו הרבים 'מה נאמר ומה נדבר'. ויש השפעה עצומה מה'רחוב' עלינו, אדם משפיע מאנשי סביבתו ומקומו. אדם לא יכול להיות ב'רחוב' בלי לספוג את ה'דעות' שיש ברחוב, אין מציאות כזו. ועל כן היה המשגיח זצ"ל מזוהר על הזהירות הנדרשת בדור שלנו בענייני 'דעות'.

כִּי אָבֵן מְקִיר תִּזְעַק
וּכְפִיס מַעַן יַעֲנֶנָּה

עֵקֶר הַבְּרִיאָה הִיא לִבְנֵי אָדָם וּבִמָּה שְׁחוּטָאִים הֵם
מְשַׁפִּיעִים גַּם עַל הָאָרֶץ

מוֹסִיף הַבֵּית הַלְלוּ, "וְזֶהוּ שְׂאֵמֶר הַכְּתוּב", זו כּוֹנֵת
הַפְּסוּק בְּסוּף חֲבִיקוּק (ב, יא), "כִּי אָבֵן מְקִיר תִּזְעַק,
וּכְפִיס מַעַן יַעֲנֶנָּה", וְכֵן "אָמְרוּ בְּגִמְרָא" בְּמִסְכַּת
תַּעֲנִית (יא), כִּי בְּשַׁעַת דִּינוֹ שֶׁל אָדָם "אֲבִי בֵּיתוֹ
שֶׁל אָדָם וְקוֹרוֹת בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם מַעֲיִדִין בּוֹ",
וּלְכַאוּרָה זֶה כְּמַלִּיצָה בְּעֶלְמָא, וְכִי 'קִיר' יָכוֹל
לַעֲנוֹת, וְכִי 'אָבֵן' יָכוֹל לְדַבֵּר?

אָבֵל לִפִּי הַיְסוּד הָאֲמוּר מִתְבָּאֵר הַיֵּטֵב,
שְׂבָאֲמַת הוּא כְּפִשׁוּטוֹ מִמֶּשׁ, כִּי "מִכָּל פְּרָטִי
מַעֲשִׂיו" שֶׁל הָאָדָם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, גַּם בְּצַנְעָה,
"נַעֲשֶׂה אִיזָה שְׁנוֹי בְּהַעֲצִים", וְגַם בְּכַתֵּל וְגַם
בְּקִיר, נַעֲשֶׂה שְׁנוֹי, "הֵגַם דְּאִינָם נִרְגָּשִׁים לַעֲיִנִּי
בְּשׁוּר בְּזֶה הָעוֹלָם", אֲנַחְנוּ בְּעֵינֵינוּ הַחֲמִירוֹת
שֶׁלָּנוּ לֹא יְכוּלִים לִרְאוֹת אִיךָ זֶה מִשְׁתַּנָּה. אָדָם
שֶׁנַּעֲשֶׂה חֲלוּל שַׁבֵּת ח"ו, הוּא לֹא רוֹאֶה שְׁנוֹי
שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּקִיר. אָבֵל תִּדְעֵה, שְׁלַעֲתִיד לְבוֹא, עַל
יְדֵי הַקִּיר נוֹכַח לִרְאוֹת אֶת כָּל מַעֲשֵׂי הָאָדָם.
"וּמִמִּילָא כְּשִׁיבִיט עֲלֵיהֶם", עַל הַ'קִּיר' וְעַל הַ'עֲצִים'
וְקוֹרוֹת בֵּיתוֹ, "לַעֲתִיד לְבוֹא, יִתְבָּרַר עַל יְדֵיהֶם
כָּל מַעֲשִׂיו בְּכָל פְּרָט", כִּי כָּל מַעֲשֶׂה מְשַׁפִּיעַ,
לְטוֹב וּלְמוֹטֵב, "וּבְכָל מְקוֹם אֲשֶׁר יִפְגֹּה לְהַבִּיט
- יִמָּצֵא כְּתוּבִים וַחֲרוּתִים מַעֲשִׂיו".

אַחֲרֵי שֶׁלְמַדְנוּ אֶת הַיְסוּד הַגָּדוֹל הַזֶּה, נוֹכַח
לְהִבִּין מַה שֶּׁפִּתְחָנוּ וְשִׁאלְנוּ, עַל חֲטָא דּוֹר הַמַּבּוּל,
אִיךָ נַעֲשֶׂה בְּזֶה קְלָקוּל גָּדוֹל שֶׁכָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה
הַשְׁתַּנָּתָה, כְּמוֹ שְׂאֵמֶר שֶׁאֶפְלוּ הַבְּהֵמָה הַשְׁתַּנָּתָה,
וְהָאָדָמָה הַתְּקַלְקְלָה. וְהַסְכָּה לָזֶה הִיא עַל פִּי
הָאֲמוּר, וְכְמוֹ שֶׁמִּפְרֵשׁ הַבֵּית הַלְלוּ, "וְכֵן הָיָה
בְּדוֹר הַמַּבּוּל, שֶׁהִגְבִּירוּ כָּל כֶּן הַתַּאֲוָה לְהַזְדַּקֵּק
לְשִׂאִינָם מִיָּנָם, עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה כֵן בְּטֻבֵּעַ וְנִתְחַדְּשָׁה
זֹאת הַטֻּבֵּעַ גַּם לְהַבְּהֵמָה לַעֲשׂוֹת כֵּן", דּוֹר הַמַּבּוּל
מַחֲמַת שֶׁהִשְׁקִיעוּ עֲצָמָם בַּתַּאֲוֹת הַמְּגֻנוֹת הַלָּלוּ,
נַעֲשֶׂה כֵן טֻבֵּעַ לָהֶם, וְלֵאחֲרַי מִכֵּן הַטֻּבֵּעַ הַזֶּה
הַתִּפְשֵׁט וְהַשְׁתַּרֵּשׁ וְהַתְּחַדֵּשׁ גַּם לְהִיּוֹת הַטֻּבֵּעַ
אֲצֵל הַבְּהֵמָה. "וְזֶהוּ שְׂאֵמֶר הַכְּתוּב, וַיֵּרָא אֱלֹהִים
אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה, כִּי טֻבֵּעַ הָאָרֶץ בְּעֵצָם
נִשְׁחָתָה". גּוֹף הָאָדָמָה, גּוֹף הָאָרֶץ עֲצָמָה, נִשְׁחָתָה.
עַד כִּי הִשְׁחִית כָּל בְּשׁוּר אֶת דְּרָכּוֹ, גַּם הַבְּהֵמָה".

וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּזֶהֱרַק הַקְּדוֹשׁ (ח"א דס"ב ע"א)
"וְתִשְׁחַת הָאָרֶץ, אִי בְנֵי נִשְׂא חֲטָאֵן", אִם בְּנֵי אָדָם
חֲטָאֵן, וְעַל כֵּן בְּדִין הוּא שִׁיעֲנֵשׁוּ, אָבֵל "אֲרַעָא
בְּמֵאִי", הָאָרֶץ בְּמָה חֲטָאָה וְעַל מָה בָּא עֲנִשָּׁהּ?
כֵּן שׁוֹאֵל הַזֶּהֱרַק הַקְּדוֹשׁ. "אָמַר לִיָּהּ", הַשִּׁיב רַבִּי
שִׁמְעוֹן לְשׁוֹאֵל, "בְּגִין דְּכְתִיב כִּי הִשְׁחִית כָּל בְּשׁוּר
אֶת דְּרָכּוֹ", וְזֶה הַשְּׁפִיעַ גַּם עַל הָאָרֶץ עֲצָמָה
שֶׁאֵף הִיא נְטֻמָּאָה, "כְּמָה דְּאִיתְמַר כְּגֻנוֹא דְּאִ",
כְּמוֹ שֶׁמְצִינוּ כִּיּוֹצֵא בְּזֶה שְׂנֵאֲמַר בְּפִסּוּק, "וְתִטְמָא
הָאָרֶץ וְאֶפְקֹד עֲוֹנָה עָלֶיהָ" (ויקרא יח, כה), וְרוֹאִים
שֶׁיֵּשׁ מִשְׁגַּ שֶׁהָאָרֶץ עֲצָמָה נְטֻמָּאָה, "אֲלֵא עֲקָרָא
דְּאֲרַעָא - בְּנֵי נִשְׂא אֵינוֹן", עֵקֶר תְּכַלִּית הַבְּרִיאָה
הִיא בְּנֵי הָאָדָם, וְהַסְכָּה לְכָן שֶׁהָאָרֶץ נְטֻמָּאָה
בְּחֲטָאֵי הָאָדָם כִּי הָאָדָם הוּא עֵקֶר מִטְרַת
הַבְּרִיאָה, וּלְפִי מַעֲשִׂיו מְכַרַּעַת הַנְּהַגָּת כָּל הַבְּרִיאָה
כְּלָה וְטֻבֵּעָה.

וְזֶה מַה שְׂאוּמֶר הַתֵּנָא בְּאֲבוֹת (פ"ג מ"א ופ"ד
מכ"ב), "וְלִפְנֵי מִי אֵתָה עֲתִיד לִיתֵן דִּין וְחֲשׁוֹבוֹ".
וְכֵן עֲמָדוֹ עַל זֶה רַבּוֹתֵינוּ, מַהוּ הַכְּפִילוֹת שֶׁל
"דִּין" וְ"חֲשׁוֹבוֹ". הֵרִי אֵין אֶפְלוּ אוֹת אַחַת בְּדַבְּרֵי
רַבּוֹתֵינוּ לְשׁוֹאֵל, וְאֶפְלוּ מִקְדִּימַת תְּבָה אַחַת
לְחִבְרָתָהּ אֲנִי יְכוּלִים לְלַמֵּד, וּמַהִי כְּפִילוֹת זֶה שֶׁל
'דִּין' וְ"חֲשׁוֹבוֹ"? בְּשֵׁם הַגֵּר "אֲצִ"ל מוֹבָא שֶׁ'דִּין' זֶה
עַל עֲצָם הַחֲטָא וְהָעוֹן, אָדָם יֵשֵׁב וְדַבֵּר לְשׁוֹן הָרַע,
יֵשׁ עֲנֵשׁ עַל זֶה. עֹבֵר עַל כְּמָה לְאִוִּין, כְּמוֹ שֶׁפִּרְט
הַחֲפֵץ חַיִּים אֲצִ"ל. אָבֵל יֵשׁ גַּם 'חֲשׁוֹבוֹ', מִדּוּעַ בְּזִמְנָן
הַזֶּה שֶׁדִּבְרַת לְשׁוֹן הָרַע, לֹא נִצְלָתָ אֶת הַזִּמְנָן הַיָּקָר
הַזֶּה לְתוֹרָה וּלְמִצְוֹת, לְחֶסֶד וּלְגִמְלוֹת חֲסִדִּים. גַּם
עַל זֶה הָאָדָם נִתְבַּעַ.

הָאָדָם יַעֲנֵשׁ גַּם עַל מַה שֶׁהִשְׁפִּיעַ בְּמַעֲשָׂיו עַל אֲחֵרִים
וּמִבְּאֵר הַבֵּית הַלְלוּ עַל פִּי דְרָכּוֹ, כִּי מֵאַחֲרַי
וּלְמַדְנוּ הַיְסוּד שֶׁלְפִי מַעֲשֵׂיו כֵּן נְטֻבֵּעַ הַטֻּבֵּעַ
בְּכָל הַבְּרִיאָה. אָדָם שְׁלוֹמֵד תּוֹרָה וּמְקִיִּם מִצְוֹת,
מִשְׁרִישׁ וּמְטַבֵּיעַ בְּלֵב כָּל הַבְּרִיאָה וּבְלֵב כָּל
אָדָם אֶת הַמְּשִׁיכָה לַעֲשׂוֹת טוֹב, וְלַהֲפֹךְ, אָדָם
שֶׁהוּא רָשָׁע וְגוֹנֵב וּמִשְׁחִית וּמְקַלְקֵל הוּא מְכַנֵּס
בְּכָל הַבְּרִיּוֹת אֶת הַתַּאֲוָה וְהַחֲשֵׁק לַעֲשׂוֹת אֶת
הַמַּעֲשִׂים הַמְּגֻנִים הַלָּלוּ. וּמִמִּילָא בְּשַׁעַת הַמִּשְׁפָּט
יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי דִינִים, גַּם עַל עֲצָם הָעוֹן שֶׁהוּא חוֹטֵא
וְעַל זֶה מַגִּיעַ לוֹ עֲנֵשׁ. וְאַחֲרֵי זֶה יֵשׁ גַּם דִּין נוֹסָף.

כלה וכל מיני תאוות מגנות ומשכות משם. כל מיני 'מודות' מגנות ותועבות רעות ומשנות מגיעים משם ומשפיעים על כל האמה. כי באמור, מקום רע משפיע על כלם.

לכן צריך לשמר על הענין הזה שלא להיות משפיע מהסביבה, מהמקום. ואין דרך להנצל מהדבר הזה אלא בחזקת היפך המדה המגנה. כגון, אם יש במקום אחד תאוה גדולה לממון, לכסף - צריך להגביר בעצמו את הפזרנות לצדקה וחסד, כמו שעשה רבינו יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, בהיותו באמריקה וכיוצא בזה.

זה יסוד גדול שצריך ללמוד מהפרשה שלנו. האדם צריך לדעת את כחו ואת השפעתו, שבמעשיו הטובים הוא משפיע על כלם ממש. וכן להיפך ח"ו, במעשים אשר לא יעשו הוא מרגיל את עצמו והופך את המעשים שלו להיות אצלו בטבע ממש. ועוד צריך לדעת שיש עליו אחריות לא רק על עצמו אלא גם על הכלל, כי במעשיו הוא משריש אותו הטבע באותו המקום ובכל הבריאה כלה.

מחסי ומצודתי - הבטחון בה
הוא התבה' להנצל מכל 'מבול'

וראיתי בבאר הפרשה שכתב בפרשתנו (ו, א), 'ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה כי אתה ראיתי צדיק לפני בדור הזה', כתב האור החיים 'הק' זי"ע (ס"פ בראשית, ו ח) שאי אפשר לומר שגנח נצל ממי המבול עבור שהיה צדיק ולא חטא, שאם כן הרי אף התינוקות שעדיין לא באו לכלל ענשין היו צריכין להנצל מן המבול, אלא בע"כ צריכים לומר שהקב"ה התחרט והתנחם בביכול על עצם יצירת האדם וכל העולם בלו, כמו שנאמר (שם ז) 'אמחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים כי נחמתי כי עשיתים'. ומדוע נצל נח מהמבול, רק משום ש'נח מצא חן בעיני ה' (שם ח), כי לגדל צדקותו זכה להשיג נשיאת חן בעיני אלקים, ועי"ז נצול מכל פגע רע.

ובלשון קדשו, פרוש לא לצד מעשיו, כי בבחינת החזרה שחזר ה' מבריאת האדם לא יצילנו היותו צדיק, ולזה הצרך לומר מצא חן, כי הגם שהיה צדיק לא תצילנו צדקותו אלא בחינת

יאמרו לו, לא די במה שקלקלת את עצמך, אלא גם גרמת במעשיך לבריאה כלה שהיא תמשך לדבר עברה זו שעברת עליה. וזהו הכפילות. 'דין' הוא על מה שהאדם עצמו קלקל, ו'חשבון' זה מה שהשריש בבריאה כלה את הטבע הרע הזה. אדם לא נדון רק על הפרט, על עברות עצמו, אלא הקב"ה שידע ורואה כמה זה השפיע על הצבור, כמה נכנס הדבר הזה בכלם, גם על זה תובע.

על ידי תשובת היחיד - מוחלין לכל העולם בלו

והוא הבאור בדברי הגמרא ביומא (פז): "גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם בלו", ולכאורה מה הבאור בזה, מפני מה ימחלו לכל העולם בתשובתו של יחיד? מפרש הבית הלוי, "דמי שחטא ועל ידו נגבר היצר הרע בכל העולם, וגם לאחרים גרם שיחטאו בזה, ואם כן הרי מגיע לו חלק מהעונש גם מהחטאים של האחרים, וכששב על מעשיו ותקן אותם - הרי מכל מקום מגיע לו עונש על אותם החטאים שהוא היה הגורם להם, והם הרי לא עשו תשובה, ועל כן מוחלים גם להם, כדי שלא יגיע לו שום עונש ממעשיהם".

גדל האחריות שיש על כל אחד ואחד

אדם ידע, מתחילים שנה חדשה, זמן חדש [יש אנשים שהחדש הזה, חדש חשון, הוא החדש הכי טוב להם. מדוע? - כי אין להם בו שום 'חג'. אין שום 'מועד'. אין להם טרחה, לא צריכים לרוץ לקנות 'אתרוגים' ולא לעשות 'כפרות'. חדש וחצי מנוחת הנפש... אלו אנשים שלא זכו עדין לטעם בטעמם האמתי של מצוות וחגים], צריך לדעת איך פותחים את השנה. פותחים בפרשת נח. דע כמה אחריות מטלת על כתפיה. אם אתה מתחנך לטובה - אתה משפיע לא רק עליך, אלא כל הבריאה קונה על ידך טבע טוב. ואם אתה מתחנך לרע ח"ו, כל הבריאה כלה מתקלקלת ונטבע בה טבע רע מחמתך.

הגאון אדמו"ר רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל כותב באחד הספרים שלו (ע' ישראל קדושים אות ט) שברור לו שזה הטעם שנקראת העיר הטמאה "פריז" בשם הזה, על שם הפסוק "ארחות פריז" (תהלים יז, ד), שממש כל הקלקולים לכל הבריאה

החן שהשיג מאמצעות בחינת המצות, כי יש לך לדעת כי יש מצוה שתועלתה היא להמשיך חן על האדם, או בבחינת ג' או ד' מצות ידועות, עכ"ל (ועיי"ש עוד).

אלא, שלא מצינו בדבריו מהי הדרך שע"י יזכה למצא חן ושכל טוב בעיני אלקים, והרי כל בר דעת מבין ויודע עד כמה הוא זקוק לענין זה - למצא חן וחסד לפני המלך, שיציל אותו ממי ה'מבול' השוטפים הן ברוח הן בגשם, מכל הקשיים הצרות והנסיונות... וראה מש"כ בס"ד באשיחה בחקיקה וביגדיל תורה באדברה בעדותיה (נח).

אמנם, תשובה לדבר מצינו בדברי הגה"ק ה'חפץ חיים' ז"ע, כי הבטחון בהש"ת, מתוך האמונה הטוהרה שהוא הזן ומפרנס לכל, הוא אבינו הוא רוענו הדואג לכל צרכינו ומחסורנו, ממשיך נשיאות חן על האדם, והיא לו 'תבת הצלה' מכל מקרה רע. כלשון הגמ' (מנחות כט:): 'כל התולה בטחונו בהקב"ה הרי לו מחסה בעולם הזה ולעולם הבא'.

ויתבאר עוד, כי הנה אנשי דור המבול לקו בחסרון באמונה בהש"ת, וכמו שבארו (חתן ישע"י בפרשתנו, ועוד) את הנאמר על דור המבול (סנהדרין קח. הובא ברש"י ו. יג) 'לא נחתם דינם אלא על הגזל', כי הגזל את חברו, הרי מעשיו מוכיחים שאין לו אמונה בבורא עולם כי הוא הזן ומפרנס לכל, וחותר חיים ומזון לכל חי. שהרי אם היה מאמין בבוראו היה יודע שלא ירויח מאומה מה'גזל'. על כן לא מצאו מנוח לנפשם, מדאגה ובהלה, ממקרי העולם והשגת פרנסתם וצרכיהם, מפחד משיגי גבול, מחשש מזיקים ואויבים. ועל כן נקראו בשם 'דור המבול' שהוא מלשון בלבול, שהיו מבלבלים בדעתם ושכלם מחסר אמונתם בה. אבל 'נח' הוא מלשון מנוחה, בו נתקים 'על מי מנחות ינהלני... ינחני במעגלי צדק' (תהלים כג ב-ג), כי באמונתו ובטחונו בה' לא חשש מדבר, בידעו שכל הנעשה עמו משמאי נעשה עמו, ואכן זכה ל'מי מנחות' ונצל ממים הידונים.

וכה הם דבריו (שמי"ל שער התבונה פי"א), 'יתחזק מאד במדת הבטחון, כדי שלא ירע לו אם אחד יגע לו בעניניו (כלומר, אם יבא אי מי ויפתח בסמוך לו

'בית מסחר' בשלו), ולא יבא לספר בגנותו ולרבי אתו ולקללו ולהלבין פניו ולהקניטו, ויבטח בה' שהוא יזמין לו ממקום אחר את החסר לו על ידו וכו'. לכן כשאדם אחד נוגע בעסק של חברו ובקש מאתו שיתעכב מזה ולא רצה, ובא לפני ה' יתברך ומתחנן אליו שיתן לו מנה אחרת ולא יצטרך לרבי עם חברו בודאי ימצא עבור זה חן בעיני ה' יתברך עבור מדתו הקדושה, כמאמרם (חלין פט.) 'מאי דכתיב (איוב כו, ז) תולה ארץ על בלימה, על מי העולם קים על מי שכולם את פיו בשעת מריבה, ועבור בטחונו בה' יתן לזה אפים, עכ"ל.

אחד מחסידי הרה"ק רבי צבי מליסקא זי"ע התאונן בפניו על חברו שפתח בסמוך אליו בית מסחר בשלו, והריהו מסיג גבול פרנסתו, ענהו הרה"ק מעשה היה בבעה"ב אשר היה לו תרנגול יחיד ומיוחד, והיה מספק כל צרכו במאכל ומדור, לא חסר התרנגול מאומה. ויהי היום, הכניס בעה"ב תרנגול נוסף, מיד אבד זה הראשון עשתונותיו, והחל להשתולל בחמת זעם, מרט את נוצותיו של התרנגול החדש, וכל זה כי חשש שהלה יגזל מעמו מזונו, אך האמת, כי אינו אלא שוטה גמור, וכל ה'רתחא' שלו אך לריק הוא, מדוע לא יבין שאם הכניסו עוד תרנגול - ודאי שמהיום גם יוסיפו להכניס כדי מאכל ומשתה בכפלים - עבור שני תרנגולים. ובזה סים הרה"ק את דבריו, כל טענותיה בדברי התרנגול הנ"ל, כי 'יושב בשמים ישחק, שהוא הזן ומפרנס לכל, וכי אין לו די והותר לשלח פרנסה בהרחבה לך ולחברך גם יחד.

בעי"ז ענה הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע לבעל 'חנות' שבכה לפניו על 'מסיג הגבול' חדש שפתח בסמיכות אליו חנות כמותו, וכה ענהו, האם ראית פעם הנהגת ה'סוס' בשעה שבעליו מוליכו אל הנהר להרוות צמאונו, כי כשהוא מכופף עצמו אל המים לשותות מהם נשקפת בבואתו בתוך המים הצלולים, ונדמה לו כי הנה הגיע סוס אחר הרוצה לגזל את המים לעצמו... מה עושה ה'סוס', הרי הוא רוקע ברגליו בתוך המים כשהוא מדמה בדעתו שהנו בועט ב'סוס' השני ומסלקו מעליו, ובאמת, מרב רקיעותיו

וימה היה שָׁכְרוּ של רבי דוד על אמונתו. נענה הבית אברהם ואמר, וכי להגיע למדרגה זו - לשמח בשעה שהמשיג גבול מרויח אינו מתנה טובה... ועוד, וכי קטנה היא בעיניך שזכה להיות חותן המלך - חותנו של הרה"ק היסוד העבודה ז"ע.

דבר שפטים אך למותר, שלא נאמרו הדברים אלא כלפי מי שהסיגו גבולו - שעליו לבטח בה, אכן חלילה ללמד מכאן 'הוראת היתר' להסיג גבול מתוך 'טענה' שהקב"ה יכול לפרנס את כלם... ודברים נוראים כתב הרה"ק מקאמנא ז"ע בחמש 'היכל הברכה' על האמור בפרשתנו (ט. ו) 'שופך דם האדם באדם דמו ישפך' - מכאן אזהרה רבה למקפח את פרנסתו של חברו ויורד לאמנות חברו הרי הוא כשופך דמים ממש. גם הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר ז"ע היה אומר שהמקפח פרנסת חברו הריהו ב'סכנה' עצומה, ומעשה היה בדידיה שאחד מחסידיו ירד לחיי הרב בקהלתו, קרא לו רבי יחיאל ואמר לו, דע לך, מקבלני מרבתי שכל היורד לאמנותו של חברו הרי הוא מקפח את חיי עצמו, וקרא עמו את הפסוק 'שופך דם האדם דמו ישפך' מלה במלה במקריא את הסוטה, והזהירו מאד לבל ישוב לדרכיו הנלוזות, ואכן קבל החסיד על עצמו תכף להפסיק את כל פעולותיו נגד הרב בעירו, אך משחזר לעירו הטוהו חבריו הרעים אחריהם וחזר לסורו לירד לחייו של הרב, ותכף לאחר מכן החל לירק דם עד שיצאה נפשו. ומדה טובה מרבה למי שמסייע לחברו בפרנסתו עד כמה זוכה הוא לברכות עד אין קץ.

אותך ראיתי צדיק - רצה הקב"ה ליזכות את ישראל

בפרשתנו (ו. יג-יד), 'ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני וגו', עשה לך תבת עצי גפר' וגו', ופרש רש"י, 'הרבה רוח והצלה לפניו ולמה הטריחו בבנין זה, כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה מאה ועשרים שנה ושואלין אותו מה זאת לך, והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם, אולי ישובו'. והרבה יש להתבונן בדברים, שהרי עוסקים אנו ברשעים גמורים - דור המבול, שחטאו בחמורות ביותר 'כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ' [וידוע מה דאיתא

עולה עפר שבקרקעית הנחר ומתערבב במים והם נהיים עכורים, ושוב אינו רואה את ה'סוס' השני... והנו בטוח שהצליח במלחמתו ובגבורת הסוס סלק את יריבו... אמנם אלו היה לו מח בקדקדו היה יודע שיש די מים בשבילו ואף בשביל אחרים, ולא היה משתולל אז היה שותה מים צלולים זכים ונקיים, ועתה בגלל קצר שכלו שותה מים עכורים מלאים בעפר ובצורות. המשיך הרה"ק ואמר, אל תהי כסוס כפרד אין הבין, התחזק באמונה בבורא כל העולמים שהוא המפרנס מביצי כנים ועד קרני ראמים, ויש לו די והותר בשבילך ואף בשביל אותו המסיג גבול...

אחד מחסידי הרה"ק ה'בית אברהם' ז"ע קבל בפניו על צרה שנחתה לפתחו, כי בא יהודי אחר ופתח בסמוך לו בית מסחר בשלו, והוא מרגיש שהלה גוזל מעמו 'קונים'. פתח ה'בית אברהם' וספר לו עובדא דהוה עם חותנו של הרה"ק היסוד העבודה ז"ע רבי דוד זלצר זצ"ל, שנקרא כך על שם שהיה ברשותו מפעל ליצור מלח ומכירתו. יומא חדא הבחין רבי דוד שיהודי נוסף פתח סמוך אליו עוד מפעל למכירת מלח, תכף נסע ר' דוד אל רבו הרה"ק מלעכאוויטש ז"ע וזעק בפניו, מורי ורבי, עתה ידעתי כי אמונתי פגומה - מכיון שהנני מרגיש רגשי צער ממשגי גבולי, ואם כן, למה לי חיים. פתח הרה"ק ודבר עמו בדברי אמונה ובטחון, והאריך בדברים עד שנתחזקה אצלו האמונה ש'אין אדם נוגע במוכן לחברו במלא נימא' (יומא לה) ופסק מלהיות מצר על היהודי הלז, בידעו שאי אפשר לאיש להשיג גבול רעהו.

בעבור תקופה חזר רבי דוד אל הרה"ק ושב ובכה לפניו כי עדין אין אמונתו שלימה, כי כאשר הוא רואה קונים הנכנסים לקנות מלח בחנותו של רעהו אין לבו מתמלא שמחה כאותה שמחה שיש לו בשעה שהוא רואה את הקונים נכנסים אל מוכרי הדגים, או לבית הסנדלר והרצען, ואם אין לו אמונה למה לו חיים. שוב חזר הרה"ק והפיח בקרבו להב האמונה הטהורה, עד שבבר הרגיש כי מעתה שמח ישמח בראותו את היהודי מרויח ממכירת מלח. ובזה גמר הבית אברהם את דבריו, שאילו האברך נו... כאומר,

נגזר בשמים ממעל כל הקורות עמו בכל השנה הבעל"ט - אך אם יעשה עתה תשובה יתהפכו כל הגזרות הקשות לטובה, והמבול יהפך לגשמי ברכה...

פלאי פלאות אמר הגאון רבי חיים קרייזוויט זצ"ל, שהנה כתיב בפרשתנו (ו, כב) 'מכל אשר בחרבה מתו חוץ מאותם שנכנסו לתבה שמהם נתקומו כל הבעלי-חיים שבעולם, והקשו בגמ' (נבחים קיג) היאך נותר לפליטה אותו בעל חי ששמו 'אורזילא' - ראם הים, והרי כבר ביום שנולד הנו בגדל עצום כמו הר תבור, ואי אפשר לומר שהכניסו את ראשו, כי ראשו לבד הנו בשעור פרסה ומחצה, אלא ראש חוטמו הכניסו לתבה, ופרש רש"י 'שיוכל להנשים' (-לנשים), ועי"ז נשאר ה'אורזילא' בארץ החיים, וממנו צאצאיו אחריו עד עצם היום הזה. ומכן למד למוד נפלא לכל אדם באשר הוא, אף אם הרחיק לכת עד שכלו כבר שקוע בתוך ה'מבול', אם אך יכניס את חוטמו לתוך התבה - יקשר עצמו במשהו לגבול הקדשה, אזי בכך הוא פותח לעצמו 'תבת נח', פתח הצלה לו ולדורותיו אחריו... והדברים אמורים שבעתים בדור הזה על כל שלל הנסיונות חדשים לבקרים, וה'מבול' משתולל בראש כל חוצות רח"ל, לכל הפחות יכניס חוטמו וינשום ממקור הקדשה, יגדור עצמו לכל הפחות ב'משהו', ובכך יוכל להשאר לפליטה ולהחיות עם רב.

ויש להוסיף על דבריו, כי הנה באותו דור כל העולם כלו חטאו והשחיתו דרכם עד ש'קץ כל בשר בא לפני', ורצה הקב"ה לאבד את כל העולם כי 'נחמתי כי עשיתים', אלא שהיה איש צדיק אחד, וממנו נתיסד ונתחדש העולם. ועל דרך זה ממש, שכידוע האדם הוא כ'עולם קטן' (תיקו"ז קל:), ואף אם בכל העולם הקטן שבו השחית דרכו, אך אם נשאר אצלו נקדה קטנה שבה הנו 'איש צדיק', הרי מאותו 'משהו' נתן לחדש את כל כלו, ו'צדיק' יסוד עולם...

דברים ערבים אמר הגאון רבי משה שפירא זצ"ל לדיק בפסוקים שאומרים בתחלת הסליחות, לך ה' הצדקה ולנו בשת הפנים, מה נתאונן ומה נאמר מה נדבר ומה נצטדיק, נחפשה דרכינו ונחקורה

בזוה"ק (ח"א ריט:) על עברות כאלו], ואעפ"כ לא אבה השי"ת להשחיתם אלא צפה והתאנה שישבו אליו, עד שאמר לנח להתעסק בבנין התבה מאה ועשרים שנה אולי ישובו. ולא עוד אלא שמצינו בהמשך הפרשה דכתיב (ו, יב) 'ויהי הגשם על הארץ', וכתב רש"י, ולהלן הוא אומר (פסוק יז) 'ויהי המבול', אלא כשהורידן הורידן ברחמים, שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה, וכשלא חזרו היו למבול. הרי מבאר להדיא, שאף שכבר הגדישו את הסאה, וכל מאה ועשרים שנה שהתרה בהם נח שעתיד הקב"ה להחריב את העולם לא שמו אל ליבם, ועתה הם עומדים ב'רגע האחרון', ומ"מ אם היו פותחים בתשובה היתה מתקבלת ברחמים, ואף היו מוסיפין להם טובה על טובתם - להמציא גשמי ברכה, אמור מעתה, אם הקב"ה מצפה לתשובת אותם רשעים בדור המבול, על אחת כמה וכמה שהוא רוצה בתשובה של בן ישראל, ופשיטא שתתקבל באהבה וב'רצון' (ועי' בהרחבה ב'דברי חיים' ר"ש פרשתנו).

ולעולם לא יאמר, אוי לי, כבר התרחקתי יתר על המדה ברבוי עוונות ופשעים עד שאין בידי להתחדש לעבודתו ית"ש, אלא יתחזק בה' אלקיו המצפה לכל אחד ואחד מישראל באשר הוא, וכאותו מאמר נורא שאמר הרה"ק ה'ברכת אברהם' זי"ע לרמז בנסח הברכה (הפל יודוך ביוצר אור בשב"ק) 'הא-ל הפותח בכל יום דלתות שערי מזרח' וכו', כי דלתות שערי מזרח הם ר"ת 'שמד', שאפלו אם נפל עד לדיוטא התחתונה ממש רח"ל עדין הקב"ה פותח עבורו דלתות שערי מזרח בכדי שיוכל להתחדש ולהכנס בהם...

חזוק עצום ביותר אמר הגה"צ רבי משה וואלפסאן זצ"ל, שהנה תחלת ה'מבול' היה ב"ז במרחשון [לדעת רבי אליעזר] וכדכתיב בפרשתנו (ו, יא) 'בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בשבעה עשר יום לחדש ביום הזה וגו', והנה מאמינים אנו שאותה גזרה כבר נכתבה ונחתמה בראש השנה וביום הכפורים של תחלת אותה שנה, אף על פי כן אם היו חוזרים בתשובה ב"ז חשון היו מבטלים את הגזרה, ורמזו לנו חז"ל בתקנתם לקרא פרשה זו בתחלת השנה, ללמד לאדם שהגם שכבר עבר ירח האיתנים, וכבר

ונשובה אל ה', לא בחסד ולא במעשים באנו לפגור בדלים וכרשים דפקנו דלתיה', שלכאורה יש להקשות, אם לנו בשת הפנים, עומדים אנו בדלים וכרשים אם כן מה צריך לחפש בדרכינו ולחקר אותם - הרי החטא והפשע גלוי לעין, חסרון המעשים נכר בעליל, ו'חפוש' לא שייך אלא בדבר נסתר ונעלם... אלא שאין הכוונה לחפש בדרכינו למצא את החסרונות... אלא אדרבה נחפשה דרכינו ונחקורה למצא את הנקודה הטובה שבנו, את החלק הטוב, שאף שכדלים וכרשים דפקנו דלתיה ונראה לאדם שהוא 'כלו שחור'... אך אם יעין ויחפש היטב ימצא בו 'משהו' טוב, ודיקא מכוחו יוכל לשוב אל ה'...

אמר הרה"ח רבי משה לודמיר זצ"ל מח"ס 'גדיל תורה', פעם הייתי שבור בעצמי, ונכנסתי אל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, וכתבתי ב'קוויטל' שעשיתי 'חשבון הנפש' וראיתי שאין בי כלום. הביט בי הרבי בעיניו החודרות והיוקדות ואמר, בכדי שיראה האדם שאין לו 'כלום' אינו צריך 'לחשבון הנפש'... אדרבה, כשעושים חשבון הנפש רואים שאכן יש בן מעלות והצלחות.

דבר נפלא אמרו בהא דאיתא בגמ' (ברכות סא.) 'יצר הרע דומה לזבוב', כי הנה אין כוח בפיו של הזבוב למצוץ מחתיכת בשר שלם, על כן הוא מחפש אחר מקום שאחז בו מעט רמה ורקבון, וכשמוצא אותו אורו עיניו ומתישב שם להנאתו, והנה הרואה בשר שיש עליו זבוב נדמה לו כי הבשר מקלקל ומעלה צחנה, אכן באמת לא כן הוא, אלא הבשר ברבו ככלו שלם וטוב, אלא שיש מעט רמה... ולזה ממש דומה היצר הרע, כשרוצה להפיל אדם ברשתו הרי הוא מחפש ב'שבע עינים' אחר איזה 'קלקול' קטן שיש בו באדם, ושם הוא מתישב עליו, והאדם עצמו בראותו את ה'זבוב' מעליו נופלת רוחו בקרבו וחשכו עיניו, אויה לי כי היצר הרע תפס אותי, אכן האמת היא, כי עדין הוא מלא בטוב, אלא שהיצר הרע מצא 'נקדה קטנה' - מקום להתגדר בו... ובנדאי שעליו לתקן קלקול זה שלא יוסיף הקלקול להתפשט לכל הכוונים... אך חלילה לו מלחשוב שכלו רקוב ח"ו...

ריח הניחוח - עקר חשיבות האדם בעמידתו בנסיונות בפרשתנו (ח, ד), 'ותנח התבה בחדש השביעי בשבעה עשר יום לחדש על הרי אררט', והובא במדרש (בהר לג, א), שמאמר הכתוב (תהלים לו, ז) 'צדקתך כהררי א-ל' וגו' מרמז על נח ודור המבול, וכך 'אמר הקב"ה צדקה שעשיתי עם נח בתבה לא עשיתי עמו אלא עם הררי א-ל', שנאמר ותנח התיבה בחדש השביעי על הרי אררט (עיי"ש בדרשת המשך הפסוק). והדברים סתומים וחתומים, מה ענין הרי אררט להררי א-ל, ומה הכוונה והפירוש באמרו צדקה שעשיתי עם נח בתיבה לא עשיתי עמו אלא עם הררי א-ל.

ומבאר הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע (אות טו, עיי"ש) בהקדם מה ששמע מזקנו הרה"ק ה'חדושי הרי"ם' זי"ע לבאר מה דאיתא בגמ' (סוכה נב.) על

הָאָדָם רַע מִנְעֲרֵיו', בְּלוֹמַר, מֵאַחֵר שֶׁהוּא מַעֲלָה לִפְנֵי 'נַחַת רוּחַ', ע"י שִׁיּוֹנוֹ רַע מִנְעֲרֵיו' וְנִלְחַם בּוֹ לְהַתְגַּבֵּר עָלָיו, לְכַן 'לֹא אֶסִּיף עוֹד לְקַלֵּל אֶת הָאָדָמָה'.

יְדוּעַ לְהַקְשׁוֹת כִּי בִּפְרָשְׁתָן נֶאֱמַר לְאַחֵר הַמִּבּוּל 'לֹא אֶסִּיף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לִב הָאָדָם רַע מִנְעֲרֵיו וְלֹא אֶסִּיף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי בָּאָשֶׁר עָשִׂיתִי (ח כא), וְהָרִי שְׂאוֹתָהּ מִצִּיאוֹת שִׁיּוֹנוֹ סוֹכֵן בְּנוֹ הָרִי זֶה סִבָּה לְהַקֵּל עַל הַדִּין, כִּי הָאָדָם אֵינוֹ אִשָּׁם כ"כ מֵאַחֵר שֶׁחָטָא רַק מִחֲמַת פְּתוּיֵי הַיָּצֵר הָרַע, אֲמָנָם בְּסוֹף פֶּר' בְּרֵאשִׁית, בְּתַחֲלַת עֵנֶן דּוֹר הַמִּבּוּל, כְּתִיב (ו ה-ו) 'וַיֵּרָא ה' כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל יֵצֵר מַחֲשַׁבֵּת לִבּוֹ רַק רַע כָּל הַיּוֹם, וַיִּנָּחַם ה' כִּי עָשָׂה אֶת הָאָדָם בָּאָרֶץ', וּמִבְּאֵר כִּי הָאָדָם סִבָּה הִיא לְחַמֵּר הַדִּין וּלְחַרְבֵּן הָעוֹלָם. וּבְאֵרוֹ בְּזוֹה, כִּי אִם יֵצֵר מַחֲשַׁבֵּת לִבּוֹ 'רַק' רַע כָּל הַיּוֹם - אַזִּי אֶבֶן אֵין תִּקְנָה, לַעֲמַת זֹאת מִי שִׁיּוֹנוֹ רַע מִנְעֲרֵיו אֵלֹא שֶׁהוּא מִתְמוּדָד וְנִלְחָם, וְאִם נִכְשָׁל אֵינוֹ נִשְׁבֵּר אֲלֹא מִתְחַזֵּק לְהַמְשִׁיךְ לְהִלָּחֵם, וְשִׁבְעַת יָפוֹל צָדִיק וְקָם, הָרִי בְּזוֹה גּוֹפָא מְעוֹרֵר רַחֲמִים עָלָיו...

הִנֵּה נִהְגוּ בְּשִׁמְכִינִים אֶת הַנִּירוֹת לְכַבּוֹד שִׁבְקָה, שִׁמְדָּלִיקִים אוֹתָם וּמִיד מְכַבִּים (כְּמוֹבֵא בְּרַמ"א סי' רסד ס"ט), וּבִפְשׁוּטוֹ הַטֶּעַם, שֶׁעִי"ז יֵהָא נֶאֱחָז הָאוֹר יָפָה, אֲךָ רָמַז יֵשׁ בָּהּ, כִּי עֵקֶר הָעֲבוּדָה 'וְהַחֲכָמָה' לְהַדְלִיק נֵר שִׁכְבָּה... וּלְלַמְּדוֹ כִּי גַם אִם נִכְשָׁל וְנִדְמָה לוֹ כִּי נִכְבָּה נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם, אֲךָ יִתְחַזֵּק לְהַדְלִיק אוֹתוֹ מִחֲדָשׁ, וְאֶדְרְבָה עִי"ז יֵהָא נֶאֱחָז הָאוֹר יָפָה.

בִּפְרָשְׁתָנוּ (ו, כ) 'מִהֶעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכוּ' שְׁנַיִם מְכַל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְחַיּוֹת', כְּתַב הַרְמְבֵּין 'הוֹדִיעוּ כִּי מַעֲצָמָם יָבֹאוּ לִפְנֵי שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְלֹא יִצְטָרֵךְ נֹחַ לְצוּדָם בְּהָרִים וּבְאֵיִים, אַחֲרֵי כֵן הוֹסִיף הַקֹּב"ה לְצוּוֹתוֹ (ו, ב) שִׁיקַח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה שֶׁבָעָה שֶׁבָעָה, וּבְאֵלָהּ לֹא אָמַר שִׁיבֹאוּ מַעֲצָמָם אֵלָיו אֲלֹא שֶׁהוּא יִצְטָרֵךְ לְחַזֵּר אַחֲרֵיהֶם וּלְהִבְיֵאֵם לְתוֹךְ הַתְּבָה, כִּי הֵבִיִּים לְהַנְצִל וּלְחַיּוֹת לָהֶם זָרַע (לְהַמְשִׁיךְ קִיּוֹם הַמִּין בְּעוֹלָם) בָּאִים מֵאֲלֵיהֶם, אֲבָל הֵבִיִּים לְהַקְרִיב עוֹלוֹת לֹא גָזַר שִׁיבֹאוּ מַעֲצָמָם לִישְׁחֹט, וְטַעַם הַדְּבָר כְּתַב הַרְמְבֵּין לְקַמֵּן (ו, ח-ט) כִּי הֵבִיִּים לְקִיּוֹם הַמִּין לֹא

הַיָּצֵר הָרַע, לִצְדִיקִים נִדְמָה לָהֶם כְּהַר גְּבוּהָ, כִּי הַיָּצֵר הָרַע מִתְגַּבֵּר עָלֵיהֶם בְּיוֹתֵר בְּנִסְיוֹנוֹת קִשִּׁים וְהוּא כְּדִגְמַת 'הַר גְּבוּהָ', וּמַעֲתָה יִתְבָּאֵר הֵיטֵב מֵהַ שְׂאֵמָרוֹ בַּמִּדְרָשׁ 'צִדְקָה שְׁעָשִׂיתִי עִם נֹחַ בְּתֵבָה לֹא עָשִׂיתִי עִמּוֹ אֲלֹא עִם הָרִי א-ל', כִּי בְּאוֹתוֹ דּוֹר קָשָׁה כְּדוֹר הַמִּבּוּל - הִיָּה לוֹ לִנֹּחַ נִסְיוֹן קָשָׁה וְגָדוֹל לַעֲמֹד בְּצִדְקוֹתָיו, וְהַיָּצֵר הִיָּה נִדְמָה לוֹ כְּהַר וּמִ"מ הַתְגַּבֵּר עָלָיו, וְהַעֲלָה נַחַת רוּחַ גְּדוּלָּה בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל מֵאוֹתָהּ כְּפִית הַיָּצֵר, עַד שְׂאוֹתוֹ 'הַר' נִחְשָׁב לְהָרִי א-ל', וְדִיקָא בְּגִלְלוֹ וּמִחֲמַתוֹ עָשָׂה הַקֹּב"ה צִדְקָה עִם נֹחַ לְהַצִּילוֹ לְחַיִּים. וְזוֹהוּ שְׂאֵמָרוֹ וְתַנַּח הַתְּבָה עַל הָרִי אֶרְטָה, שְׁמֹנוּחַת הַתְּבָה וְהַצִּלְתָּהּ מִשְׁטָף מַיִם הַזִּידוּנִים הִיָּתָה רַק בְּזִכּוֹת אוֹתָם הַנִּסְיוֹנוֹת הַקִּשִּׁים שֶׁל הַסְתַּעְרוֹת הַיָּצֵר הָרַע כְּמִין הַר - שֶׁעָמַד בָּהֶם נֹחַ בְּגִבּוּרָה.

הַקִּשָּׁה הַרְה"ק ה'שְׁפַת אֶמֶת' זי"ע (תַּרְנ"ב ד"ה אֱלֹהִים), הָרִי הַכֹּל גָּלוּי וְיְדוּעַ לִפְנֵי ית"ש, וְיָדַע כִּי יִחַרְבַּ הָעוֹלָם בַּמִּבּוּל, וְא"כ מִדּוּעַ לֹא בָּרָא אֶת הָעוֹלָם רַק מִנֹּחַ וְהַלָּא, אֲלֹא, שֶׁהַבּוֹרָא רָצָה לְהוֹדִיעַנו שְׁגָדוּלִים מַעֲשֵׂה צִדִּיקִים יוֹתֵר מִמַּעֲשֵׂה (בְּרִיאַת) שָׁמַיִם וָאָרֶץ (כְּתוּבָת ה.), וְרֵאָה נָא שֶׁכִּשְׁהוּא בָּרָא אֶת הָעוֹלָם לֹא הִיָּה לְזֶה קִיּוֹם כְּבִיכּוֹל, וְאֵלּוּ בְּשִׁנָּה מִסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ לַעֲבֹד אֶת ה' הָאֱלֹקִים נִשְׁאָר יְחִידִי וּמִמֶּנּוּ יֵצְאוּ כָּל בָּאֵי עוֹלָם עַד עַצְם הַיּוֹם הַזֶּה, לְלַמְּדֵךְ שֶׁכָּל הָעוֹלָם תְּלוּי בַּעֲבוּדַת הָאָדָם.

וּבְאַמֶּת, אֵין לְתַאֵר וְאֵין לְשַׁעַר אֶת גְּדֻלַּת הַנַּחַת רוּחַ שִׁישׁ לִפְנֵי ית"ש מְכַל הַתְּגַבְּרוֹת שְׂאֵדָם שׁוֹבֵר וּמַכְנִיעַ אֶת עֲצָמוֹ וְטַבְּעִיו, וּבִפְרָט אִם הַדְּבָר עוֹלָה לוֹ ב'מִלְחָמָה' קָשָׁה עִם יָצְרוֹ. וּכְדִכְתִּיב בִּפְרָשְׁתָנוּ (ח, כא) 'וַיֵּרָא ה' אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר ה' אֵל לִבּוֹ לֹא אֶסִּיף עוֹד לְקַלֵּל אֶת הָאָדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לִב הָאָדָם רַע מִנְעֲרֵיו', וְכְתַב 'בְּעַל הַטּוֹרִים', וַיֵּרָא - ב' בְּמִסּוּרָה, הֵבִיא, וַיִּדְרֹךְ 'וַיֵּרָא אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ' (לְהֵלֵן כו, כז), וּמִבְּאֵר הַרְה"ק ה'קִדְשֵׁת לוֹ' זי"ע עִפ"י מֵהַ שְׂאֵמָר כְּבוֹד א"א מוֹרֵי וְרַבִּי, וַיֵּרָא ה' אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ, מֵהִיכָן בָּא רֵיחַ הַנִּיחֹחַ לָה' - מֵהָאָדָם הַקְרוֹץ מִחֲמֵר, וְהַטֶּעַם כִּי בְּקִרְבּוֹ שׁוֹכֵן יֵצֵר הָרַע הַמְּסִיתוֹ לְהַדִּיחוֹ מִעֲבוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא מִתְגַּבֵּר עָלָיו לַעֲבֹד אֶת ה', מֵהַתְּגַבְּרוֹת זֶה עוֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לָה'. וְזוֹהוּ שְׂאֵמָר הַקָּרָא 'וַיֵּרָא אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר ה' לֹא אֶסִּיף עוֹד כִּי יֵצֵר לִב

המתגבר עלינו בכל יום' (סכה נב:) למנוע מאתנו כל זיקה של עבודת ה' ומתחזקים אנו שלא לשמע לו אלא לעבוד את הבורא, עבודה כזו מעלה קורת רוח מרבה לאבינו שבשמים, ומסים שם ה' תורה אור', כי עינינו רואות שבאם יתענה האדם כמה ימים יחלשו כל כוחותיו ולא יוכל לומר אפלו פרק אחד שבתהלים וכדו', וכן שאר מניעות שיש לאדם מקור וחם וכיוצא והנה אם אך יכניס אל פיו איזה דבר מאכל, מיד יחלו הכוחות לשוב אליו וכבר יוכל לרנן לבוראו, נמצא שאותם דברים הגשמיים הם הנותנים את הכח לעבודת ה', היש לה חיוך גדול מזה קמי הבורא, שדבר גשמי מתרומם בכדי לומר לו ולעבדו.

ומוסיף ה' קדשת לוי' להביא את דברי 'הצדיק ר' בער ז"ל' (המגיד הגדול ממעורר ש"ע) שלא זו בלבד שעבודת בני ישראל מעלה ריח ניחוח' לפני ה', אלא הריהו כביכול עושה לעצמו בגד מעבודתם, ומתלבש בו. ובזה מבאר את הפסוק (ישעיה מט, ג) 'ישראל אשר בך אתפאר', ש'אתפאר' הוא מלשון 'התלבשות' כדכתיב (ג, ז) 'ויתפרו עלי תאנה'. ולא עוד, אלא שאין הקב"ה מלביש עצמו אלא מעבודת עם בני ישראל ולא מעבודת המלאכים, והטעם שהם מעלים כ"כ תענוג מעבודתם, כי בקרבם שוכן יצר המדיחם מעבודת ה', והם כובשים אותו, מה שאין כן גבי המלאכים, כדאיתא בגמרא (שבת פט.) בתשובת משה רבינו למלאכים 'כלום יצר הרע יש ביניכם', על כן אין בעבודתם רבותא (חדוש) כל כך. וזה הכונה ב'מסורה' שכתב 'בעל הטורים', וירח ה' ריח הניחח - וירח את ריח 'בגדיו', שהריח ניחוח שבא לו מהאדם הוא כביכול 'בגדיו' שמתלבש בו.

וכאותו לשון נורא שכתב הרה"ק ה'ארח לחיים' מזלאטשוב זי"ע (ויצא ד"ה א"י ויחלם) דהנה כתיב (ישעיה מט, ג) 'ישראל אשר בך אתפאר', ושמעתי בשם הרה"ק מוהר"ר דוב בער זללה"ה המגיד הגדול ממעורר ש"ע) ד'תפארת' נקרא 'גופא' (הקדמה לתיקון) שהשי"ת אינו מתפאר במלאכים ובשרפים שעובדים אותו, שהם מכרחין בעבודה ואין להם יצה"ר ובחירה, אבל השי"ת מתפאר

הצריכו הבורא יתברך לטרח על זה, אבל הבאים לצורך קרבן אדרבה יטרח במצוה, כי המצוה יפה ביותר כשהיא באה על ידי טרח בעמל ויגיעה.

וכן מצינו בהמשך הפרשה, דכתיב (ט כג) 'ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחרנית ויבסו' וגו', וכתב רש"י, אין כתיב כאן ויקחו אלא ויקח, למד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של ציצית ויפת זכה לקבורה לבניו, והרי שהגם ששניהם עשו אותו מעשה מצוה בשוה, אך הכל תלוי לפי ההתאמצות והתגברות על הקשי, ועל כן שם שנתאמץ יותר זכה יותר, ולפום צערא אגרא.

ובאר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע על הפסוק בפ' שנתנו (ח יא) 'והנה עלה זית טרף בפיך', ובגמרא (ערובין יח:) 'אמרה יונה לפני הקב"ה, רבוננו של עולם, יהיו מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלוין בידי בשר ודם'. והכונה היא שאפלו עלה קטן - מעט עבודה, אלא שהוא מרורין - שבא לאדם בקשי ובמריחות לעשות רצון קונו, דבר זה חשוב ומקבל לפניו ית' - מסורין בידך, יותר מעבודות גדולות אשר הם בלא יגיעה אלא מתוקין כדבש.

משל, למלך רם ונשא שהיו לו שרים רבים יודעי גנן שהיו מנעימים לו תדיר בשירה ובזמרה, ולצדם היתה לו צפור שגם היתה מזמרת לפניו, והנה הנאת המלך משירת השרים לא היתה מגעת לרב הנאה וקורת רוח שגרמה לו הצפור, שאלוהו השרים הרי שירתנו ערבה עשרת מונים משירת הצפור ומדוע מתפעל המלך כל כך מהצפור. ענה להם המלך, בזה שאדם משורר אין כל חדוש בדבר, ולכן אין שירתו מביאה לידי ההנאה והתענוג שיש בשמיעת שירת הצפור שאין דרכו בכך. וכעין זה איתא מהרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע בספה"ק 'תורה אור' (פר' וישלח ד"ה והנה הקרבנות - במשל לצפור המדברת), ולדידן יאמר, שירת ועבודת קרוצי חמר ערבה כביכול לפני הבורא יתברך עשרת מונים משירת המלאכים ועבודתם, כי הם 'אין בהם לא יצר ולא קנאה ולא שנאה' (עי' שבת פט.) ואין כל חדוש שעומדים ומזמרים לפניו יתברך, אבל אנו ששוכן בקרבנו יצר הרע

באדם שהוא מלבש בגוף ויש לו בחירה לנטות איזה דרך שירצה, וכשעובד השי"ת הוא גורם התפארות, וזהו ישראל אשר בך אתפאר, ועל כן נקרא תפארת גופא - מפני שהגוף שהאדם מלבש גורם ההתפארות. עכ"ל.

פעם שבחו לפני הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע - בחור פלוני הוא בן עליה, וכלל אין לו יצר הרע, ענה החזו"א, א"כ אינו אלא 'בעל מוס'. כי זה כל האדם - שיש לו יצר והוא מתגבר עליו לעשות רצון קונו.

אמר איש נבון וחכם משל נאה, לאחד שרצה לבדוק האם ה'ווינקר' שברכבו (פנסים קטנים הקבועים בצדי הרכב מימין ומשמאל, והנהג מדליק אותם כשעולה ברצונו לפנות לימין או לשמאל, כדי להזהיר את הנהגים שמאחוריו) פועל כתקונו או שמא צריך להחליפו, ואמר לבנו הקטן שישב על ידו, צא החוצה ואמור לי האם הוא 'עובד' בראוי אם לא, יצא הבן ועמד מלפני הרכב, הביט היטב, והכריז 'עובד, לא עובד. עובד לא עובד'. וחזר חלילה... נענה לו אביו, אוי, רק בן 'קטן' מדבר כך, הטרם תדע כי אם הפנסים גדלקים ונכבים וחוזרים ומאירים ושוב נכבים הרי זה מורה שאכן הווינקר עובד בראוי... ואדרבה, אם היו הפנסים דולקים ברציפות ללא הבהוב היה זה סימן על תקלה וקלקול...

לדין יאמר, העליות והירידות הם חלק מכל מהותו של אדם, וסימן ברור הוא שהוא 'חי', וזה כל עבודת האדם בחיי חיותו, ורק 'מת' או 'מלאך' אין לו ירידה ואינו 'נכבה' לעולם...

אמר אחד מחשובי ראשי הישיבות בארה"ק, שאחד מתלמידיו הוא בנו של 'רופא לב' גדול ומפרסם, פעם שאל האב את ראש הישיבה על מצב בנו, ספר לו ראש הישיבה על עליותיו ומורדותיו של בנו, אמר לו האב, הנה אנכי 'רופא לב', כאשר רוצים לדעת את מצב לבו של החולה, בודקים אותו בכלי המכנה א. ק. ג. ורואים בו את פעימות הלב, אם הקוים עולים ויורדים הרי זה סימן שעדין אדם זה בין החיים, ואפשר להצילו ולרפאותו, אך אם רואים שהקו הולך במישור יודעים אנו שכבר הוא 'לאחר מעשה', הסביר

האב ל'ראש הישיבה' - כל זמן ששומע אני שיש לבני עליות וירידות, סימן הדבר ש'חי' הוא...

מספרים על אברך שהתאונן בפני הרה"ק הרמ"מ מויטעפסק זי"ע על יצרו הרע הנלחם בו ללא הרף ועד שעולה בידו לנצחו ולהתגבר על הנסיון האחד, מיד משית עליו היצר נסיון חדש, ונענה האברך, רבי, כלו כל הקצין וכבר אין בכוחי להלחם עמו, ענהו הרה"ק איתא שמעמידת בני ישראל בנסיונות נעשה בגד להקב"ה, והרי מדרך העולם לשנות מפעם לפעם את בגדיהם, כי אחר זמן מה מתרגלים למראה הבגד וכבר אין נהנים ממראהו, כמו כן הבורא יתברך מחליף בבגדו את בגדיו על ידי הנסיונות החדשים המשחרים לפתחו של האדם - יומם ולילה לא ישבותו, כי בהתגברות האדם נעשה לו בגד 'חדש' בבגדו.

דברים מלהיבים מצינו בדברי רבינו ה'אור החיים' הק' זי"ע (לעיל ג ד), וזל"ק, ואם תאמר למה יברא ה' בריה רעה כזו (דהינו היצירה) לתקלה, דע כי בריה זו כל מה שהפליא ה' בגדל בחינתה בן גדל בחינת השגת הנפש בעולם העליון, כי לפי ההתעצמות הצריך לאדם לנצחון בן יטול שכרו, כמאמרם ז"ל (אבות ה, כג) 'לפום צערא אגרא, ואם היה מגביל שעור כח המסית בשעור מועט אין מקום לרוצה להשיג השגה גדולה להשיגה, כי אין השגה זולת אמצעות נצחון המסית וכו'. ומעתה הפליא ה' להתחסד עם אוהביו להבין להם דבר שבאמצעותו ישיגו עלות במעלות חיים הנצחיים, אשרי העם שככה לו. עכ"ל.

הנה כך שני חכמים בלשון המשנה (אבות ד, כח) 'ברוך הוא שאין לפגיו לא עולה ולא שכה ולא משוא פנים ולא מקח שחד, ודע שהכל לפי החשבון'. ומבאר החסיד יעב"ץ באפן נורא, שלכאורה תעלה התמיהה על אומרו שאין לפגיו משוא פנים, והרי עינינו הרואות שיש שנוולדו בטבעם ובתכונות נפשם בצדיקים גמורים, כל היום מחשבות לבם רק לטוב, מלאים באהבת תורה ויראת שמים, גומלי חסדים בעין טובה וברוח נדיבה, ואין בליבם שמץ רע ורשעות, ואלו לעמתם יש שנוולדו מלאים רצון להרע, לעשות רע לשמים ורע לבריות ואין בהם שום חשק לדברים שבקדשה, ומדוע זכו אלו ללב

טוב ואלו ללב רע אין זה אלא (ח"ו) משוא פנים... ועל כך המשיכו חז"ל בדברות קדשם ואמרו ודע שהכל לפי חשבון, הבורא ית"ש הוא יוצר יחד ליבם ויודע כל מעשיהם, הוא היודע ועד שאותו רשע לפי טבעו היה ראוי להרשיע כפלי כפלים וכבש יצרו ולפום צערא אגרא, ואלו אותו צדיק כפי תכונותיו הטובות היה צריך להרבות בצדקותו ואם לא עשה כן בדין הוא שיקבל ענש... ומסים 'זה הענין מסיר רב ממבוכת צדיק ורע לו רשע וטוב לו', כי רק הקב"ה הוא 'יודע החשבון' עד כמה כבש הרשע את יצרו, ועל כן בדין הוא שיטול שכרו, ורק אליו נתכנו עלילות אם הצדיק השלים את חובתו בעולמו כפי מזג נפשו הטוב.

וכך פרש הרה"ק מליסקא זי"ע (אך פרי תבואה לסכות) מה שאמרו חז"ל (ברכות ח.) 'גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים', ולכאורה הדבר תמוה כפי פשוטו, וכי יתכן לומר שמי שכל מעלתו הוא שהנו 'בעל מלאכה' יהא עדיף מצדיק הדור שאינו עוסק במלאכה אלא מתפרנס משל אחרים... אלא 'ירא שמים' הכונה למי שהנו בטבעו צדיק ונוטה לטוב, ואין היצר הרע מתגבר עליו אלא מניחו לעשות רצון קונו באהבה וביראה, לעמית זאת 'הנהנה מיגיעו' הינו מי שבטבעו נוטה לרע, ויש בו תאוה ותשוקה לרע אך 'נהנה מיגיעו' - שמתנגע להתגבר עליו ולנצחו, ואכן הוא בודאי עדיף מירא שמים שהגיע לכל מעלותיו בלא יגיעה ומלחמה, כי העקר הוא המלחמה ושבירת היצר...

ודרך הישרה היא שיגדר האדם את עצמו בגדרים וסיגים, להתרחק מן העברה, לבל יוכל המשחית להתקרב לפתח ביתו, דהנה כששלח נח את היונה כתיב (ח יא) 'ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה'. ואיתא במדרש (ב"ד לג ו) רב בריי אמר נפתחו לה שערי גן עדן והביאה משם. והקשה הרמב"ן (שם), לפי שיטה זו מנין ידע נח שקלו המים מעל הארץ, והלא בגן עדן לא היה מבול כלל, ותרץ 'ואולי היו שערי סגורים שלא יכנסו שם המים, וכאשר קלו המים נפתחו'. ולפי דרכנו למדנו, שבעת אשר שולט מבול בעולם הרי אף ה'גן עדן' מסכן הוא להחרב, ואין עצה ואין תבונה אלא לסגר שערי

מפני המים הזידונים. ולדרכנו יש ללמוד, שבעת אשר היצר הרע בוער בסערת אש ברחובה של עיר, והמים הזידונים מאימים לשטף את העולם, ביכלתם להחריב ח"ו בתי ישראל ואפילו בתי כנסיות ובתי מדרשות, ומן החובה להיות 'גודר גדר' לעמוד בפרץ בשמירה מעלה על הפתחים, לבל יכנסו בהם כל מיני בלים שונים, והמבין יבין, ועל ידי זה יוכל לשמר על 'גן עדן' שלו בראוי.

בא וראה עד כמה צריך האדם 'לסגר' עצמו מכל השפעה רעה, שהנה דרשו חז"ל (סנהדרין קח.) מה שנאמר (ז. כב) 'מכל אשר בחרבה מתו - ולא דגים שבים', והביא המהר"ל ב'גור אריה' מה שכתב הרא"ם, שלפי זה צריך לומר שה'דגים' לא השחיתו דרכם כמו שאר בעלי החיים, ומשום כך לא מתו. וצריך באור, מדוע באמת דיקא הדגים שמרו על עצמם יתר משאר בעלי חיים (ופשיטא שאין להם יצר טוב גדול מהחיות והבהמות...) ובאר המהר"ל דבר נורא על פי מה שפרש רש"י הא דכתיב (ו ו) 'וינחם ה' כי עשה את האדם - נחמה היתה לפניו שבראו בתחתונים, שאלו היה מן העליונים היה ממרידו', וכתב המהר"ל 'מזה תלמד כי האדם החוטא ממריד את כל השרויים במחיצה שלו, והינו שאם היה האדם שרוי בעליונים הרי היה ממריד אפילו את המלאכים שיעשו כנגד רצון ה' ח"ו, ולפי"ז מבאר הטעם שלא חטאו הדגים אחר שאינם נמצאים עם האדם אלא חיים בים - ב'עולם' ובסביבה משלהם... אמור מעתה, הגודר עצמו בסביבה טובה כמה שפע רב ברוח ובגשם הוא מביא על עצמו.

ובלשון קדשו של הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (סוף פרשת אמור) 'כי הרשע הזה מביא שרש פורה בקרבך וכו', וכאשר עינינו הרואות בעולם הזה כאשר יש ח"ו שנוי אויר על ידי איש אחד, שיש לו ח"ו מיחוש החולי, יכול ג"כ להזיק לאחרים, ה' ישמרנו ויצילנו מכל רע בזה ובבא', הינו שכשם שהחולה בגופו מדבק את הבריאים במחלתו, כמו כן בעניני רוחניות מדבק הרשע את הצדיק רח"ל.

מעשה בבחור שלא חש בטוב, משבא לפני הרופא נשאל הבחור מדוע הוא מעשן... ענה הבחור לא מיניה ולא מקצתיה, מעולם לא הכנסתי סיגריה לפי, אמר לו הרופא, הרי הנני רואה

ב'צלומים' שכל ה'ראות' שלך שחורות מעשן הציגערעט'לער, עד שנתברר כי אף שהבחור אינו מעשן מכל מקום כל סובביו מעשנים והוא 'נושם' יומם ולילה עשן פיה לתוך ראותיו... ומכאן תלמד עד כמה גרוע היושב בסביבת חברים רעים אף אם אין לו כל שיג ושיח עמהם - דיו שהוא בקרבם ו'נושם' את עשנם לקרבו וכרעיו ל"ע.

ואין עצה ואין תבונה אלא לעשות 'תבה' לעצמו ולהתרחק מן הרע כמטחוי קשת, ועל אחת כמה וכמה שצריך להזהר ולהשמר מחברים רעים שיכולים להורידו לשאול תחתית רח"ל. וכמו שהעמיסו צדיקים במאמרם (תענית כג.) 'או חברותא או מיתותא', שחבר טוב יכול לסייע מאד לאדם להתעלות ברוחניות, אף אם חלילה החבר אינו כשר והגון ח"ו אזי הוא בבחינת 'מיתותא' ועלול לגרר גם אותו לבאר שחת, ה' ישמרנו.

מעשה בבחור שלמד בישיבתו של הרה"ק מבאבוב זי"ע שהחל להתרועע עם חברים מפקפקים ומצבו הרוחני החל מתדרדר מטה מטה... קראו הרבי ושאלו, האם ידעת מה פרוש תבת ותמגר (בברכת 'ולמלשינים'), לא ידע הבחור פרוש המלות, אמר לו הרבי, אף אני לא ידעתי פרושה של תבה, אבל זאת אדע - כי איננו 'מריח' טוב, כי התבוננתי על שכניו וידידיו וראיתי שכלם מינים רעים הם - לפניו תעקור ותשבר ולאחריו ותכלם ותשפילם, ה"י מכל אלו... ובזאת רמז לבחור שימחר לעקור ולשבר את 'קשריו' עם כל אלו הידידים.

יהי רצון שנוזכה להתגבר על יצרנו להטותו לטוב וממלא נשפיע על הבריאה כלה לטוב אנו וזרענו בתוך כלל ישראל, ונוזכה לגאלת ישראל ברחמים במהרה בימינו אמן.

דיני נר שהדלק על ידי גוי, ואמירה לגוי

הלוקח פרה חולבת מעבוס, וילדה זכר, אינו בכור

א. הלוקח פרה חולבת מעבוס, וילדה זכר, אינו בכור, שרוב הבהמות אינן חולבות אלא אם כן ילדו מקדם. והרמ"א פסק כדעת המחמירים בזה שלא לילך אחר הרב, ואם ארע כן אצל אחד מבני האשכנזים בארץ ישראל, ימכר הבכור הזה לספרדי, שבהיות שאנו קבלנו הוראות מרן שפוסק שאינו בכור, יכול לשחט אותו מיד, ולאכל את בשרו, או שהאשכנזי יצוה לגוי שיטיל בו מום (ילקוט יוסף שבת א ד עמוד קצא).

ובהערה (שם) כתב דעת הרמב"ם (הלכות בכורות פרק ד הל' ח), שאינו בכור, שרוב הבהמות אינן חולבות אא"כ ילדו. וכן פסקו הסמ"ג (עשין ריא), והרמב"ן (בהל' בכורות דף יד ע"א ודף יז ע"ב), והרא"ש (בכורות פ"ג סי' ב). ודעת ר"ת (בתוס' בכורות כ:), דלא אזלינן בתר רובא, דסמוך מיעוטא לחזקה שלא ילדה ואיתרע ליה רובא. ומרן בש"ע (סי' שטז ס"ג) פסק להקל כדעת הרמב"ם. (וע' בתוס' והרא"ש שם, שכתבו, שכנגד החזקה שלא ילדה, יש חזקה להקל, דהעמד ולד על חזקתו, והוי חלין כמו שהיה במעי אמו). [וע' בטהרת הבית ח"ב עמ' רמג]. ואף לר"ת אינו בכור אלא מדרבנן, דהא דאמר' סמוך מיעוטא אחזקה, הוא רק מדרבנן, דמדאורייתא רובא וחזקה רובא עדיף, וכמ"ש מהרש"א (חלין יא), והתוס' יו"ט (טהרות פ"ה מ"ז), ושע"מ (הלכות יבום וחליצה פ"ג הל' טז בד"ה עוד), והפמ"ג בספר ראש יוסף (חלין יא), ובשו"ת שם אריה (אה"ע ר"ס יג), ובשו"ת אמרי אש (אה"ע סי' כג), ובשו"ת עין יצחק (אה"ע סי' מג אות ו), ובשו"ת אמרי בינה (דיני יו"ט סי' יז ד"ה וראיתי), ובשו"ת זית רענן ח"ב (אה"ע סי' לא בד"ה אחרי), ובשו"ת ענג יו"ט (יו"ד סי' סו דף פז), ובשו"ת ברכת רצה (סי' ו דף יא), ובשו"ת ישמח לב פרג"י (חומ"מ סי' כה ד"ה וכבר), ובספר אור לי (סי' צו דף צא:). ע"ש. והרמ"א בהגה פסק כדעת ר"ת להחמיר,

ושכן נוהגים בכל מדינות אשכנז. ושכ"ד מהרא"י בפ"כ (סי' קסו).

והנה אם ארע כן אצל אחד מבני האשכנזים בא"י שיוצאים ביד רמ"א, יש לו עצה למכר הבכור הזה לספרדי, שבהיות שאנו קבלנו הוראות מרן שפוסק שאינו בכור, יכול לשחט אותו מיד, ולאכל את בשרו, קושטא קאי שאף לדידהו יש מקום להקל בא", בהטלת מום ע"י נכרי, משום ס"ס, שמא הלכה כהרמב"ם שאינו בכור, ושמא הטלת מום בזה"ז אינה אלא מדרבנן, כדעת רש"י והתוס' והרא"ש, ואז מתר לשחטו ולאכלו, משום דהוי ס"ס בדאורייתא, וספק אחד בדרבנן, כיון שעושה כן ע"י נכרי, ולדעת הראב"ד בעינן דחסימה ע"י גוי לא איפשיטא ואזלינן לקולא, דספקא דרבנן לקולא. וכמ"ש בשמו הרא"ש (ב"מ פ"ז סי' ו).

וע' בשו"ת מהרש"ם ח"ד (סי' סו דף לב ע"א), שכתב, דספק בכור בזה"ז, אף להפוסקים דס"ל ספיקא דאורייתא לחמרא מה"ת, הכא לכ"ע הוי רק מדרבנן, שכיון שהוא ספק בכור, הרי אינו ראוי להקריבו ע"ג המזבח מספק, ושוב ליכא ביה אסור שחוטי חוץ כלל.

וכיו"ב כתב המאירי (ב"ק יב:), הובא בשטה מקבצת שם, שבכור שהובא מחוץ לארץ, אף בזמן שהיה בית המקדש קיים, נכסי כהן הוא לגמרי, ויכול לקדש בו, שהרי אינו ראוי להקרב ע"ג המזבח. ובספר מגן אבות (ענין טו עמוד סז) הוסיף בזה"ל: וכמ"ש גדול המחברים (הרמב"ם הל' אלהיך מעשר דגנה, ובכרת בקרבן וצאנה, ממקום שאתה מביא מעשר אתה מביא בכור, ואם הביא אין מקבליים הימנו, ולא יקרב, אלא הרי הוא כחלין". אלא שגדולי המפרשים (הראב"ד) כתבו, שלא נאמר זה אלא שלא ליקרב, ומ"מ קדשת

בְּכוֹר יֵשׁ בּוֹ לְגִיזָה וְעִבּוּדָה. ע"כ. ועכ"פ מבינן דמִרְנָן הוּא מִרְא דְאַרְעָא דְא"י יֵשׁ לְהַתִּיר בְּזֶה בְּפִשְׁטוּת, אָף לְדִידָהּ. וְשׁוֹב רְאִיתִי בְּשׁו"ת סִפֵּר יְהוֹשֻעַ (חיד"ד סי' לו, ובס"ס לט), שֶׁהַתִּיר בֶּן לְדִידָהּ בֶּנֶד ע"י הַטֵּלַת מוֹם ע"י נִכְרִי, מִשּׁוֹם שְׁרוּה"פ ס"ל שְׂאִינוּ בְּכוֹר. [מִמֶּרֶן זִיע"א].

חיל שנפצע קשה בשבת.
ומבקש שיודיעו לקרוביו שיבאו לבקרו

ב. מי שנפצע בשבת בפציעה קשה, והבהל לבית החולים, מתר להודיע לקרוביו בשבת על ידי גוי, שיחושו לבוא לבקרו תכף במוצאי שבת, שיש בזה משום פקוח נפש. אבל אם הוא מחסר הכרה אין להודיעם אפלו על ידי גוי עד מוצאי שבת (שם עמוד עמוד קצב).

ובהערה (שם) כתב הנה מבאר בשבת (קכח): ביולדת סומא שמדליקין לה את הנר, דמהו דתימא בין דלא חזיא אסור, קמ"ל אותובי מיתבא לדעתה, סברא אי איכא מידי חזיא חברתה ועבדא לה.

וכ"פ מִרְנָן בְּש"ע (סי' של ס"א): "ומדליקין ליולדת נר בליל שבת ואפלו היא סומא". ופרשו האחרונים, שאע"פ שחברותיה יודעות לעשות לה כל מה שצריך לה, אע"פ כן קים להו לחכמים שאין דעתה מתישבת כשהיא שרויה בחשך.

וכתבו התוס' ישנים בסוף יומא (פג) שמשום כך אפלו אין היולדת אומרת כלום וגם המילדת אינה אומרת כלום אע"פ כן מדליקים לה את הנר, דקים להו לרבנן דבהדלקת נר דילה איכא פקוח נפש. ע"ש.

וכתב הרשב"א במיחסות (סי' רפא) דמוכח מהכא דמשום יתובי דעתא בלחוד במקום שיש פקוח נפש, מתר להדליק את הנר דהוי אב מלאכה. ע"ש.

וע' בשו"ת הרדב"ז ח"ד (סי' סו) שלמד מכאן, שאם החולה אומר צריך, והרופא אומר שאינו צריך, מחללין עליו שבת. שהרי יולדת סומא מדליקין לה הנר שלא תטורף דעתה עליה, ותסתכן, וכ"ש כשחולה אומר צריך אני, שאם לא יעשו כדבריו תטורף דעתו עליו. ע"ש.

ועינא דשפיר חזי באור זרוע הגדול (פסקי ב"ב סי' כה) שכתב: נשאל רבינו שמריה על שכיב מרע אחד שבקש בשבת שישלחו אחר קרובו, והתיר להם לשכור רץ גוי בשבת, ולשלוח אחר קרובו כדי שלא תטורף דעתו עליו. וכדאמרין בב"ב (קנו:) קונים משכיב מרע אף בשבת כדי שלא תטורף דעתו עליו. ע"כ. וכ"ה במרדכי שבת (פרק בירה ס"ס שיד), בשם רבינו שמחה. ובפסקי ריקאנטי (סי' קג) בשם רבינו שמריה.

וז"ל מִרְנָן הַש"ע (סי' שו ס"ט): אסור לומר לגוי שילך חוץ לתחום בשבת אחר קרובי המת שיבאו להספידו. אבל חולה דתקיף ליה עלמא ואומר שישלחו בעד קרוביו ודאי שרי. ע"כ.

אולם י"ל שכ"ז דוקא באסור דרבנן, דאמירה לגוי שבות, אבל לעבר על אסור דאורייתא אין לסמוך על טעם זה. ורק ביולדת דבלא"ה היא מסכנת התירו כדי לישב דעתה, משא"כ בסתם שכיב מרע, י"ל דלא התירו אלא אסור דרבנן. והנה ידוע ששבות של אמירה לגוי הוא קל משבות ע"י ישראל, וכעין מה שאמרו בערובין (סח.) ולא שאני לך בין שבות שיש בו מעשה לשבות שאין בו מעשה. [ופרשו רבינו חננאל והרי"ף, שבות שיש בו מעשה, הזאה, ושאין בו מעשה, הוא אמירה לגוי, שאין שם אלא דבור]. וכן מבאר בש"ע (סי' שכח ס"ז), דשבות שהוא ע"י אמירה לגוי מתר בשבת לחולה שאין בו סכנה, משא"כ שבות ע"י ישראל.

ומ"מ כתב בספר המנורה הטהורה (סי' שו ס"ק יא), שאם אי אפשר לשלח ע"י רץ גוי להודיע לקרובי השכיב מרע, מתר אף ע"י ישראל. ע"ש. וכ"כ האליה זוטא לדיק מדברי הלבוש שכתב "שזהו בכלל פקוח נפש", שלפ"ז מתר אפלו לישראל ללכת חוץ לתחום להביא את קרובי החולה. וכ"ש שמתר לקרובים עצמם לבוא. ע"ש. אבל בערוה"ש (סי' שו ס"ב) כתב, שלא התירו אלא לשלח גוי, אבל אין להתיר לשלח ישראל ולעבר על אסור שבות, שמכיון שאין זה רפואה אלא חששא בעלמא פן תטורף דעתו עליו, לא התר שום אסור לישראל. ע"ש.

יש עוד משום היתר עגון האשה, שלא תצטרך להיות זקוקה ליבם, וכמ"ש בן התוספות (גטין עז): שאע"פ שאין מגרשים בשבת, בשכיב מרע הקלו, כדי שלא תפל לפני יבם. ע"ש.

וכ"כ הר"ן (ר"פ הזורק) וז"ל: ומקשו הכא שכשם שחששו לטלטול הגט למה לא חששו לקנין הבית, דהו"ל קונה קנין בשבת, ואסור. ועוד דקי"ל בתוספתא (סוף ביצה), שאין מגרשין בשבת, י"ל דשאני הכא דמשום שהוא שכיב מרע, התירו כדי שלא תטרף דעתו עליו, ומה שלא התירו לטלטל הגט י"ל שכל מה דאפשר לתקוני מתקנים, ובתיחוד ותפתח לא יהא נראה במקנה קנין, שדרך לפתח ולסגר הבית, ואין הרואים יודעים שהוא כדי להקנות. ע"ש. וכ"כ הרשב"א והמאירי שם.

ועין בשו"ת אמרי דוד (סי' עא) שכתב דלכאורה יש להקשות, דמין הש"ע באו"ח (סי' שו) התיר לשלח לקרוביו של החולה בשבת, שלא תטרף דעתו עליו, ואלו בחו"מ (סי' רנד) סתם בד' הרמב"ם שאין להקנות מהשכיב מרע בשבת, בדבר שיש בו הקנאה, ותרץ דמה שהתיר באו"ח הינו משום דהוי שבות דשבות, שבות דאמירה לגוי, ושבות של אסור תחומין, ואפלו תחומין די"ב מיל שלדעת הר"ף והרמב"ם הוי מה"ת, הרי יש כמה גדולים מהראשונים שחולקים וס"ל שגם י"ב מיל מדרבנן. (ע' רש"י ותוס' חגיגה יז; ובמרדכי פ"ג דסכה בשם הר"י הלוי). ולכן פסק המחבר להקל בשבות דשבות, או אפלו ספק שבות דאסור תורה להקל עבור חולה שלא תטרף דעתו עליו. ע"ש.

ובספר תורת שבת (סי' שו ס"ק טז) כתב, שלשכור גוי בשבת ולקצץ לו דמים, בשביל רצון החולה, תלוי במחלקת שהביא הש"ע בחו"מ (סי' רנד), ולפי מה שסתם מין שם שקנין המועיל אסור, גם לשכור גוי אסור, גם נראה שאם קנין המועיל אסור, נאסר גם ישראל לצאת חוץ לתחום וכו'. ע"ש. אבל באור זרוע הנ"ל מפרש שמותר לשכור גוי רץ וכו' שלא תטרף דעתו עליו. וכ"כ בשמו בהגהות אשרי בב"ב (קנו). וכ"פ המג"א.

וכ"פ בשלחן ערוך הגר"ז (סי' שו סכ"ב) וז"ל: "חולה שהכביד חליו וירא פן ימות כשהוא בודד, ומבקש לשלח אחר קרוביו בשבת, מתיר לשכור

ונראה שהעקר בדברי האחרונים, שאם לא מוצאים גוי, יש להתיר גם לישראל, שלא תטרף דעתו עליו. והינו משום דתחומין דרבנן.

והנה מין הש"ע בחו"מ (סי' רנד ס"א) כתב וז"ל: אע"פ שמתנת שכיב מרע א"צ קנין (שדבריו בכתובין ובמסורין דמי), אם בקש שיקנו ממנו בקנין קנין אפלו בשבת. (אף דבעלמא אסור לעשות קנין סודר בשבת משום מקח וממכר, כמ"ש בש"ע חו"מ ס"ס קצה). כי זה הקנין אינו צריך. וי"א שאפלו אם יש נפקותא בקנין כגון שכותב כל נכסיו ומפרש שאף אם יעמד לא יחזר בו, קונים בשבת. עכ"ל. וסברא ראשונה בסתם, היא סברת הרמב"ם (פ"ח מהל' זכיה ה"ג). ומשמע דס"ל שאם יש נפקותא מהקנין, אין קונים בשבת. ולא חשש לשמא תטרף דעתו עליו. אע"פ שאסור הקנין הוא רק מדרבנן. נראה דה"ט שאסור מקח וממכר חמיר טפי שאסור ממקרא שנאמר, ממצוא חפצך ודבר דבר. וכמ"ש רש"י (ביצה לו.) וגם מבאר בתוס' שבת (קנ' בד"ה ודבור אסור), שאסור מקח וממכר הוי מה"ת. וכ"כ הנצי"ב בהעמק שאלה (סי' מב אות י). ע"ש. וע' בשו"ת רעק"א (ס"ס יז), שהסביר דברי התוס' דלאו דוקא מה"ת אלא לתא דאורייתא (שמא יכתב בשבת).

והנה סברת י"א שהביא הש"ע הנ"ל היא דעת הרא"ש, דס"ל שאף אם יש נפקותא בקנין שרי כדי שלא תטרף דעתו עליו. וע' בשטה מקבצת (ב"ב קנו:) בשם הראב"ד דס"ל כהרמב"ם. וע' בחדושי הריטב"א ב"ב שם. ובגטין (עז), דס"ל כהרא"ש להקל, וכדעת הי"א שכתב הש"ע.

ואין להקשות על שיטת הרמב"ם ומין הש"ע מהגמרא גטין (עז:) גבי ההוא שכיב מרע דכתב גטא לדביתו בער"ש, ולא הספיק ליתן את הגט, למחר בשבת תקף ליה עלמא, (והיו יראים פן ימות, והאשה תזקק ליבם, ואסור לטלטל גט בשבת ולמסרו לה. רש"י), אמר להו רבא זילו אמרו ליה ליקנייה ניהלה לה הוא דוכתא דיתבי ביה גטא, ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח ותחזיק ביה, דתנן נעל גדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה. הרי שהתירו לקנות את הבית בשבת משכיב מרע. הא לא קשיא, שהרי מלבד עשיית רצון השכ"מ, שלא תטרף דעתו עליו, וכמ"ש התוס' ביצה (יז. ד"ה מאי). ע"ש.

גוי רץ אפלו לכמה פרסאות בשבת להביא קרוביו למוצ"ש, שאע"פ שלא התירו שכירות בשבת אפלו לצורך מצוה, כאן התירו כדי שלא תטורף דעתו עליו אם לא יעשו כרצונו".

וכ"כ בספר תוספת שבת (שם ס"ק כה) שאפי' לשכר גוי לשם כך מתר כדי שלא תטורף דעתו עליו. והוי בכלל פקוח נפש.

וכ"כ באסור והתר (כלל נט אות לב), שרבותינו התירו לחולה לשכר גוי בשבת לשלח אחר קרוביו, כדי שלא תטורף דעתו. וע"ע בפמ"ג (א"א ס"ק יח). וכ"פ גם המשנ"ב. ע"ש.

ולכן י"ל שאין ללמד דין זה מדין קנין של מקח וממכר דחמיר טפי. ולהכי אף לסתם מרן בחו"מ (סי' רנד) הנ"ל, הכא לשכר הגוי ולשלחו בעד קרובי החולה מתר.

ובשו"ת שואל ומשיב תליתאה (ח"ב סי' קפ) נשאל באחד שקבל ידיעה שאשתו תקיף לה עלמא בעיר אחרת, אם מתר לו לנסע לשם בשבת, והשיב, שמתר, וכמ"ש בש"ע (סי' שו ס"ט), ואע"פ שלא התירו שם אלא רק אמירה לעכו"ם שבות, ואלו כאן ישראל נוסע בשבת, מ"מ הלא רכיבה בשבת אינה רק שבות מדרבנן, וע' בחו"מ (סי' רנד) שקונין משכיב מרע אפי' בשבת כדי שלא תטורף דעתו עליו. ובא וראה כמה חששו בשכ"מ שלא תטורף דעתו עליו, שהרי כתב הרא"ש (סוף יומא) שהתירו לשחט לחולה המסכן בשבת, אף כשיש גבלה מוכנה, פן יקוץ החולה באכילתו ויסתכן, הרי שהתירו בן בשביל צער החולה, מכ"ש להתיר שבות בשביל צער החולה, ואע"פ ששם החשש פן יסתכן, גם כאן יש לחוש לזה. ומכ"ש כשהיא בעיר שאין לה מכירים שם שבודאי תהנה מאד אם יבא בעלה לשם, והוי ספק פקוח נפש שדוחה שבת. ואף שהתוס' (גטין עז:) כתבו שאין להתיר שאר שבותין, רק שבות דקנין בשבת, מ"מ לצורך חולה יש להתיר כל שבות, ולכן התרתי לבעלה לנסע ונתתי כתב בידו שלא יהיה חלול ה' וכו'. ע"כ.

והנה הראיה שהביא מדברי הרא"ש סוף יומא יש לדחות דהתם הוי ממש ספק פקוח נפש

שדוחה גם אסורי תורה. ואלו התוס' (גטין עז:) לא התירו בזה אלא שבות, וכדברי האחרונים הנ"ל.

ושוב ראיתי בשו"ת הרי בשמים תנינא (סי' קפט) שחולק על השואל ומשיב הנ"ל מכמה טעמים, חדא שלא התירו אלא לעבר על שבות של אסור תחומין, משא"כ ברוב ע"ג בהמה דאיכא משום שבייתת בהמתו ומשום מחמר, ומשום משתמש בבעלי חיים, ואפי' ביושב בקרון שאין הישראל מוליכו, שרוצה רשע"ם להתיר, חולקים עליו התוס' (בעירובין מג.) ואטו אם התירו אסור אחד כדי שלא תטורף דעתו. יהיו מתרים כמה אסורים? ועוד יותר יש להפליא שלא נזכר שם שהאשה החולה בקשה שיבא בעלה אליה, רק שהבעל אומר בן, ובכה"ג לא מצינו שחששו שמא תטורף דעתו של החולה. והראיה שהביא השואל ומשיב מדברי הרא"ש בסוף יומא, אינה ראיה, דהתם מיירי בחולה שיש בו סכנה שצריכים להאכילו בשר לרפואתו, מש"ה שפיר חשינן שמא יקוץ באכילת גבלה ולא יאכל, והו"ל פקוח נפש, משא"כ בג"ד דמיירי שישע קרובו אליו, שאינו ענין רפואה כדי שנתיר לעשות אסור בשביל פקו"נ. ומ"מ לנסע ברבבת של גוים שאין שם אלא אסור תחומין, יש להתיר. עכ"ת.

ולכאורה קשה על מ"ש דהכא איכא משום שבייתת בהמתו, דהא קימא לן חי נושא את עצמו, וכן מבאר מתוך סוגית הגמ' (ביצה לו:) אין רוכבין ע"ג בהמה, מ"ט גזרה שמא יצא חוץ לתחום, ש"מ תחומין דאורייתא, אלא שמא יחתך זמורה, אלמא דליכא בהכי לא משום שבייתת בהמתו, ולא משום מחמר, וע"כ דה"ט משום דחי נושא את עצמו.

וכ"כ המרדכי (פ"ק דשבת סי' רמא) וז"ל: ולהניח נכרי לרכב על הסוס שלו בשבת, לא ידעתי אסור בזה, שלא מצינו שגזרו על שבייתת בהמתו דרבנן, שרכיבה על סוס הוי דרבנן שהחי נושא את עצמו. (תוס' שאנץ). ע"כ. וכן בש"ס ע"ז (יד:) במתני', ובכ"מ אין מוכרים להם בהמה גסה וכן בתירא מתיר בסוס, ופרש"י דבבהמה גסה שמיחדת למלאכה גזרו משום שאלה ושכירות, אבל סוס שאין מלאכתו אלא לרכיבה דהויא שבות בעלמא דחי נושא את עצמו לא אכפת

לן לגזר שְׁמָא יִשְׁאִיל או יִשְׁכִּיר. ע"ש. ופסקין בגמרא (שם טז.) דהלכה כבן בתירא. וכ"פ להדיא הרמב"ם (בפ"כ מהלכות שבת ה"ד). אלמא דאף לגבי שבת נקטינן דברכיבה ע"ג בהמה אין אלא אסור שבות משום דחי נושא את עצמו.

איברא דבירושלמי (ביצה לו:) אמרו שהוא משום שהוא מצוה על שביית בהמתו. והובא בהרא"ש שם. וי"ל שטעם הש"ס שלנו משום דס"ל שאין אדם מצוה על שביית בהמתו ביו"ט, ומש"ה נקט טעמא דשוה גם ליו"ט כמו לשבת, דמתני' דהתם קתני כל אלו ביו"ט אמרו ק"ו לשבת. ועוד דמתני' דביצה אוסרת גם בבהמה שאינה שלו, ומש"ה אצטריך לטעמא דשמא יחתך זמורה. אולם הרא"ש (ביצה לו:) הביא דברי הירושלמי דה"ט משום שביית בהמתו. וכתב מרן הב"י (ס"ס שה) שאע"פ שחי נושא את עצמו ואינו מצוה על רכיבה ע"ג בהמה מ"מ כיון שהבהמה מצטערת ברכיבתו עליה הרי הוא עובר על שביית בהמתו. ע"כ. ומיהו במתני' (ביצה לו:) קתני, אלו הם משום שבות, אין רוכבים ע"ג בהמה, אלמא דליכא אסור תורה בהכי.

ובקרוב נתנאל (פ"ה דביצה אות ז) תרץ, דהש"ס דידן לא קאמר ה"ט, משום שאם רוכב עליה להובילה להשקותה או למזונותיה, בכה"ג ניח הוא לה, כמ"ש ביו"ב התוס' (שבת קכב.), מש"ה קאמר ה"ט דמ"מ אסור משום שמא יחתך זמורה. ע"כ. וע"ע במחז"ב (סי' רמו סק"ג) מ"ש ע"ד הרא"ש הנ"ל. ע"ש. ומ"מ מההיא דע"ז מוכח שפיר דלא חישינן ברכיבה לאסור שביית בהמה או למחמר. וכמו שפסק גם הרמב"ם הנ"ל.

אמנם שוב ראיתי בשו"ת הרי בשמים תליתאה (סי' נה) שהקשו לו על דבריו בזה באמור, והעיר מד' הרא"ש (ביצה לו:) שה"ד הירושלמי שנתן טעם משום שביית בהמתו, ומשום דאף דחי נושא את עצמו, מ"מ אסור דרבנן מיהא איכא. והוסיף עוד דברכיבתו ע"ג בהמה י"ב מיל חוץ לתחום איכא משום שביית בהמתו, שהבהמה והכלים כרגלי הבעלים. וכמבאר במג"א (סימן שה ס"ק יח) בשם הלבוש. עכ"ד. ואין תרוצו האחרון תואם למ"ש בהרי בשמים תנגנא (סי' קפט) דקומא לן דתחומין

די"ב מיל מדרבנן כמו שכתב המגן אברהם (סוף סימן שה). ע"ש.

ובאמת שכ"כ בהגהות מרדכי קדושין (סי' תקסה), כי מה שנהגו למסור בהמות לעכו"ם בשבת ולא חששו על מה שמוליכין אותם חוץ ל"ב מיל, משום שאפי' למ"ד תחומין די"ב מיל דאורייתא, כיון דלכ"ע אין באסור תחומין חיוב מיתה או כרת, אלא לאו בלבד, לא חישינן להא. וראיה לזה מהגמ' בע"ז (טו.), שלא אסור להשאיל ולהשכיר בהמה גסה לעכו"ם אלא משום נסיונו, שתשמע קול בעליה ותלה, והו"ל מחמר, ולמה לא אמרו שמא יוציאנה חוץ לתחום, דשכיח טפי וכו'. ע"ש. וכ"כ המג"א (ס"ס שה). ושכן דעת המהר"מ אלשקר (סי' מא ומב). ע"ש. וע"ע בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קנב), ובהגהות הגרעק"א (ס"ס שה).

ובשו"ת מהרל"ב"ח (סימן כח) כתב, שאפלו למ"ד תחומין די"ב מיל דאורייתא, דוקא לאדם עצמו אבל כליו ובהמתו הוי דרבנן. וע"ש.

ולפ"ז אין קשיא על השואל ומשיב. ואי משום שעושה ב' שבותין שמשתמש בבע"ח יחד עם אסור תחומין, וכתב הרע"ב (בפ"ג דערובין) שאע"פ שלא גזרו על השבות בין השמשות, מ"מ בשני אסורים של שבות אסור. ע"ש. וע"ע להגרש"ק בס' שבעה עינים (דף נ"ט ע"א). ובשו"ת חלקת יעקב (סי' סד). ובשו"ת מחזה אברהם (סי' מו). מ"מ אין סברא זו מספקת, וכמ"ש בספר תוספת שבת (סי' שיב סק"ה), שלפ"ד התוס' (סק"ה לו:) כיון שהתר שבות א' משום כבוד הבריות, התרו נמי ב' אסורים של שבות. משא"כ לפרש"י שם. ע"ש. וע' בשו"ת אמרי ישר ח"ב (סימן כז) שהוכיח מש"ע הגר"ז (סי' שז סעיף יב) דשבות ע"י נכרי שהתר במקום פסידא, אע"פ שעושה הנכרי ב' שבותים מתר. ע"ש. ועין בשו"ת יביע אמר ח"א (סימן יט אות יד). ע"ש.

ועכ"פ אין מזה קשיא על השו"מ, ובפרט שגראא שהוא חושב דין זה דחישי' שמא תסורף דעתו עליו, לספק פקוח נפש שהתרו הרבה אסורים בשבילו. וזה כד' הלבוש והתוספת שבת והפמ"ג. ואף שהרב הרי בשמים הניח ד' הפמ"ג בצ"ע שאין זה ענין לפקוח נפש. מ"מ הרי גם הלבוש והתוספת שבת כתבו שזה בכלל פקו"ג.

ובשׁוֹת בית יְהוּדָה (או"ח סי' נט) כתב, דְּמָה שֶׁהִתִּירוּ לְהַדְלִיק נֵר לְיִוְלָדֶת סוּמָא, אִף שְׂאֵינוּ לְצַרֵּךְ הַחֹלָה לַעֲשׂוֹת לָהּ רְפוּאָה, הוּא מִשּׁוּם שֶׁבְּהֶעָדֵר הָאוֹר יֵשׁ לָהּ עֲגָמַת נֶפֶשׁ, וּבְשִׁיחָא רוּאָה עֵין בְּעֵין בְּבִגֵּי אָדָם, וּבִפְרָט קְרוּבִיָּה, הַיּוֹשְׁבִים לִפְנֵיהּ, יֵשׁ לָהּ נַחַת רוּחַ רַבָּה, אֲלֵא שֶׁרְבוּתֵינוּ הוֹסִיפוּ לְהַתִּיר זֹאת אִף לְסוּמָא, דְּאִיכָא מִשּׁוּם יִתּוּבֵי דַעְתָּא. וְהוֹסִיף, שֶׁהַחֹלָה הַמִּסְכֵּן בְּשִׁרְוֹאָה סְבִיבֵי קְרוּבֵי וְאוֹהֲבֵי לִפְנֵיו, יֵשׁ לוֹ הַנָּאָה גְּדוּלָּה, וְלֹא תִטָּרֵף דַּעְתּוֹ עָלָיו, וְאִפְלוּ בַּחֹלָה שֶׁהוּא בְּלִי הַכֶּרֶה שְׁלֹא מִרְגִּישׁ וְלֹא מִבְּחִין, אֵין לָנוּ לְחַלֵּק, וְגַם הֵרִי הַיּוֹשְׁבִים שָׁם, צְרִיכִים לְדַעַת סְמוּךְ לִיצִיאת הַנֶּפֶשׁ, אִם קִרְבָּה פְּקֻדָּתוֹ, כְּדִי לְסִיעוֹ בְּאַמִּירַת וְדוּי וְק"ש, וְלֹא תִצָּא נֶפְשׁוֹ כְּרוּחַ הַבְּהֵמָה הַיּוֹרֶדֶת מִטָּה. עֲכָת"ד.

וּמִדְּבָרָיו יֵשׁ סִיּוּעַ לְהוֹרָאתָ הַשּׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב, שְׂאִף בְּלִי בִקְשַׁת הַחֹלָה נִחָשֵׁב כְּפִקּוּחַ נֶפֶשׁ בְּשִׁרְוֹאָה קְרוּבֵי אֲצִלוֹ. אֲבָל מָה שְׁסִים לְהַקֵּל כִּשְׁהַחֹלָה בְּלִי הַכֶּרֶה, לְכַאוֹרָה אֵינוּ מִחוּר לְחַלֵּל שַׁבָּת שְׁלֹא לְצַרֵּךְ, שֶׁמֵּאַחֵר שֶׁהַחֹלָה בְּלִי הַכֶּרֶה, לֹא שִׁיךְ לוֹמֵר בּוֹ מִיתָבָא דַּעְתִּיהּ. וְצ"ע.

ובשׁוֹת יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי ח"ז (סי' כב), כְּתַב, שְׂאֵם הַנִּהְלָת בִּיה"ח קוֹרֶאת לְאַחַד מִקְרוּבֵי חוּלָה מִסְכֵּן בְּשַׁבָּת, אֲסוּר לְנִסֵּעַ אֶפְרִי ע"י גוֹי, כִּיּוֹן שְׂאֵין הַחֹלָה בְּעֶצְמוֹ מִבְּקֵשׁ זֹאת, וּמִכ"ש כִּשְׁהוּא מִחֲסֵר הַכֶּרֶה. וְהִסְתַּמַּךְ עַל הָאַחֲרוֹנִים. וְהִבִּיא דְּבָרֵי הָרַב הֵרִי בְּשָׂמִים (תְּלִיתָאָה ס' נה) בְּמָה שֶׁהִשִּׁיג עַל הַשּׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב שֶׁהִתִּיר לְבַעַל לְנִסֵּעַ לְאַשְׁתּוֹ הַחֹלָה וְכו', שֶׁהֵרִי יֵשׁ בְּזֶה אֲסוּר דְּשִׁבִּיתָת בְּהִמָּתוֹ וּמִחֲמַר וְכו', וְדָחָה הַשְּׁגַת הָרַב הֵרִי בְּשָׂמִים, שֶׁהֵרִי הַשּׁו"מ כְּתַב שֶׁגְּדוּל כַּח הַשֵּׁכ"מ בְּטַעַם שְׁלֹא תִטָּרֵף דַּעְתּוֹ עָלָיו, שֶׁהֵרִי כְּתַב הָרַא"ש שֶׁהִתֵּר לְשַׁחֵט לְחֹלָה מִסְכֵּן וְלֹא לְהַאֲכִילוֹ נִבְלָה וְכו', וְא"כ אִף כְּשִׁישׁ כָּל הָאֲסוּרִים שֶׁחֲשָׁבָם בְּהֵרִי בְּשָׂמִים, הֵרִי לֹא עֲדִיפִי מֵאֲסוּר שְׁחִיטָה וּבִשּׁוּל וְכו', אֲלֵא שֶׁכִּנְרָאָה הָרַב הֵרִי בְּשָׂמִים תַּפֵּס אֶת הַשּׁו"מ בְּמִלִּים אֲלֵא שֶׁכְּתַב "כ"ש לְהַתִּיר שַׁבָּת", שְׂאֵין זֶה שַׁבָּת אֶחָד אֲלֵא בְּמָה אֲסוּרִים, וּמ"מ י"ל דְּמִירִי בְּבִהְמַת גוֹי. ע"כ.

וְהֵנָּה גֵרָם לוֹ זֶה מִפְּנֵי שְׁלֹא הָיָה לִפְנֵיו שׁו"ת הֵרִי בְּשָׂמִים תִּנְיָנָא, שֶׁשָּׁם חָלַק עַל הַשּׁו"מ וְדָחָה לְנִכּוֹן רְאִיתוֹ מִהָרַא"ש, שְׂאֵין זֶה עֲנִין לְפִקּוּ"נ דְּמִירִי בִּיהָ הָרַא"ש, דְּמִירִי בְּמָקוֹם סְכָנָה מִמֶּשׁ, וְכַנ"ל. וּלְפ"ז אֵין מָקוֹם לְהַעֲרַת הָרַב יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי הַנ"ל. עכ"פ מִסְקֶנָה הַיִּשְׁכִּיל עֲבָדֵי לְהַחֲמִיר אֶפְרִי ע"י גוֹי בְּשְׂאֵין הַחֹלָה מִבְּקֵשׁ זֹאת בְּפִירוּשׁ.

וְע"ע בְּשׁו"ת מַחֲזֵה אֲבָרָהִם לְהַנְאֹן מִבְּרֻדֵי (סי' מו) שְׁפִסֵּק עַל מִי שֶׁקִּבֵּל מִבֶּרֶק בַּע"ש "שְׂאֵבֵי חוּלָה וְתִכְף לְבּוֹא", שְׂאֲסוּר לְנִסֵּעַ אִף בְּרִכְבָּת שַׁע"י גוֹי, כִּיּוֹן שִׁישׁ ב' שַׁבָּתִים וְלֹא הִתִּירוּ אֲלֵא שַׁבָּת א', וְהִבִּיא דְּבָרֵי הַמְּנוּרָה הַטְּהוּרָה שֶׁהִתִּיר שַׁבָּת ע"י יִשְׂרָאֵל, וְכַתַּב, מִיְהוּ כ"ז בְּשְׂאֵבֵי שְׁלַח אַחֲרָיו, אֲבָל כָּאֵן שֶׁנִּרְאָה שְׂאֵבֵי לֹא יָדַע מִהַמְּבָרֵק כָּלֵל, בּוֹדָאֵי שִׁישׁ אֲסוּר גְּמוּר בְּנִסְיַעַתוֹ אֲלֵיו, דְּלִיכָא בְּהֵבִי מִשּׁוּם שְׁלֹא תִטָּרֵף דַּעְתּוֹ עָלָיו. עֲכָת"ד.

וְע"ע בְּשׁו"ת חִלְקֵת יַעֲקֹב ח"א (סי' סד) שְׁסִיעַ דְּבָרֵי הַשּׁו"מ לְהַתִּיר מִהַגְמָ' (שַׁבָּת קכח:) הַנ"ל, שֶׁמִּתֵּר לְהַדְלִיק הַנֵּר מִשּׁוּם יִתּוּבֵי דַּעְתָּא שֶׁל הַיּוֹלָדֶת אִף שֶׁהִיא סוּמָא וְכו'. וְהֵעִיד שֶׁהַגָּאב"ד ר' אֲרִיָּה בְּרֻדָּא הִתִּיר לְנִסֵּעַ ע"י גוֹי בְּשִׁקְבֵל מִבֶּרֶק בַּע"ש "שְׂאֵבֵי חוּלָה וְתִכְף לְבּוֹא", וּבְמִדָּמָה שֶׁכֵּן מוֹרֵי הוֹרָאוֹת מִתִּירִים בְּזֶה, אֲלֵא שֶׁהַמַּחֲזִיז אֲבָרָהִם אוֹסֵר אִם אֵין מִבְּרֵךְ בְּמִבְּרֵךְ שֶׁהַחֹלָה צוּה לְבּוֹא. ע"ש. וּבְשׁו"ת תַּעֲנוּגֵי יִשְׂרָאֵל (סי' מט) כְּתַב, שֶׁבּוֹדָאֵי שֶׁמִּתֵּר לְבָן לְנִסֵּעַ בְּשַׁבָּת (ע"י גוֹי) כְּשִׁבָּאָה לוֹ יָדִיעָה בְּמִבְּרֵךְ שְׂאֵבֵי חוּלָה מִסְכֵּן. רַק שִׁירָאָה לַעֲשׂוֹת בְּאִפֵּן שְׁלֹא יִכִּירוּהוּ, שְׁלֹא יִצְמַח חֲשָׁדָא וְחִלּוּל ה' לְרוּאִים שֶׁהוּא נוֹסֵעַ בְּשַׁבָּת. ע"ש. (וְע"ע בְּשׁו"ת שֶׁבֶט הַלֵּוִי ח"ח ס' סה). וְעכ"פ אֵין סִפֵּק שְׂאֵם הָרוּפָא אוֹמֵר שֶׁעַל קְרוּבֵי הַפְּצוּעַ לְהוֹפִיעַ מִיד לְצַרֵּךְ פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ כְּגוֹן הַתְּרַמַּת דָּם וְכִיּוּצָא בְּזֶה בּוֹדָאֵי שֶׁמִּתֵּר לְנִסֵּעַ אִף בְּרִכְבֵּי שַׁע"י יִשְׂרָאֵל. וּמִיְהוּ אִם הָרוּפָא אוֹמֵר שִׁישׁ סְכָנָה אִם לֹא יִקְיָמוּ דְּבָרֵי הַחֹלָה, יֵשׁ לְהַתִּיר לְנִסֵּעַ ע"י נֶהָג גוֹי, וְכַמ"ש בַּעֲרוּה"ש (סי' שו ס"כ). [מִמְרָן זִיע"א].

סימן רעז - שלא לגרס כבוי הנר א

לפתח דלת כנגד נר דולק

א. יש להזהר לתת נרות במקום מתאים מערב שבת, באופן שהרוח לא תכבה אותם בליל שבת בעת פתיחת וסגירת הדלת. ונרות שמנחים אחורי הדלת, אסור לפתח הדלת בשבת, שמא יכבה את הנרות ברוח, בין נר של שעוה בין נר של שמן. ולכן בערב שבת חנכה, כשמדליק נרות חנכה סמוך לפתח הבית, יתן איזה דבר שיחצץ בין נרות החנכה לפתח, להגן מפני הרוח שלא יכבה את הנרות כשפותח את הדלת. ואסור לקבע את החנכיה שמדליקים בה נרות חנכה בשמן בדלת עצמה, כי בפתיחת הדלת או בסגירתה, מרחיק את השמן מן הפתילה שבנר, או מקרבו אליה, ויש בזה אסור שמכבה או מבעיר. ואף על פי שאינו מתכוון לכך, פסיק רישיה הוא ואסור. אולם כשהנרות מנחים במקום רחוק מהדלת, כגון בחדר גדול וכדו', אף שהם דלוקים ממול הדלת, אין לאסור בזה, דלא הוי פסיק רישיה, ואינו אלא דבר שאינו מתכוון (שם עמוד קצו).

ובהערה (שם) כתב שבת (קכ:). טור ושלחן ערוך (סימן רעז ס"א): נר שמנח אחורי הדלת, אסור לפתוח הדלת [הג"ה, בדרך], (רמב"ם פ"ה ומרדכי פ' כ"ב וב"י בשם סמ"ג) שמא יכבנו הרוח. אבל לנעול הדלת כנגדו, מתיר (ת"ה סי' נ"ט). וה"ה בחלון שכנגד הנר שעל השלחן (מרדכי פכ"ב וב"י בשם תוספות וטור). ואם הוא קבוע בכותל שאחורי הדלת, אסור לפתוח הדלת ולנעול אותה בדרך, שמא תהא הדלת נוקשת עליו ותכבנו, אלא פותח ונועל בנחת. ואם הוא קבוע בדלת עצמה, שפתיחתה ונעילתה מקרבת השמן לנר או מרחיקה ממנו, אסור לפתחה ולנעלה. הג"ה, ובגר של שעוה מתיר לפתוח ולנעול אף על פי שהוא קבוע בדלת. ע"כ. והינו, שהנר קבוע בכותל שכנגד הדלת ממש, וכשפותח הדלת יש לחוש שהרוח תכבה

את הנרות. ואפלו אם אין עתה רוח, יש לאסור שמא יהיה רוח. וכתב המגן אברהם (סק"א), דמ"ש הרמ"א שאסור לפתוח הדלת "בדרך" נראה שהוא ט"ס, דאע"פ שפותח בנחת מ"מ הרוח מנשב ואסור, והג"ה זו צ"ל בסוף הסעיף, כשהנר קבוע בדלת עצמה וכו', אסור לפתחה ולנעלה בדרך, אבל בנחת שרי. וכ"מ בד"מ שהביא מהמרדכי. ע"ש. וכ"כ הב"ח. וכ"מ בגמ' (שבת מו:) דשרי לטלטל הנר, ולא אמרי' שמקרב השמן לנר או מרחיקו, ואין אסור אלא משום דהוי בסיס לד"א, ובדלת לא שייך בסיס דבטלה לגבי הבית, וכמ"ש הג"מ. וכ"מ בב"י ש"כ דלפי' ר"ת לא מיתסר אלא בדרך, משמע דלפי' רש"י אפי' שלא בדרך אסור. ע"כ.

והנה בכף החיים (סק"ג) כתב, שזה נראה דעת הלבוש והגר"ז, והחיי אדם. אבל האליה רבה היקל לסגור את הדלת בנחת, וכ"ד התוספת שבת, והנתיב חיים, והרב משה יהודה, ולכן בשעוה"ד יש להקל בזה. ע"כ. והסביר הלבוש, שדעת המתיר היא דהוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה. ולכאורה הרי בירושלמי (פרק בירה) לייט עלה רבי יוחנן דהוי מכבה ומבעיר, וצריך לומר דשאני נר חנכה שאסור להשתמש לאורה, והוה ליה פסיק רישיה דלא ניחא ליה. אבל בטור כתב בשם מהר"ש דהוי דבר שאינו מתכוין ולא פסיק רישיה. וכן השיג במלבושי יום טוב על דברי הלבוש. וצריך לומר דסבירא ליה למהר"ש, דהש"ס דידן (פרק בירה מז.) פליג על הירושלמי בזה. וכן מבואר להדיא בתשובת מהר"ם מרשטנבורג (דפוס פראג סימן מה) דהוי דבר שאינו מתכוין. ועיין עוד בשו"ת אור זרוע, ובמהר"ם בן ברוך (סימן שעז). [הובא על ידי רבי יצחק זאב כהנא ז"ל בתשובת מהר"ם עמוד צא. ע"ש]. ועיין באור זרוע (הלכות ערב שבת סימן לג) מה שכתב בזה. ועיין בספר בארות המים (דף קא ע"א), ובשו"ת יביע אומר חלק ד' (חלק א"ח

סימן לד). והעקר בסברא ראשונה שאוסרים בזה ובסתם מֶרֶן. וכן כתב בספר נזירות שמשון.

ואמנם דעת מֶרֶן הש"ע שאפי' אם פותח וסוגר את הדלת בנחת, יש לאסור, ושלל כמו שפסק המשנ"ב (סי' רעו סק"ז), בשם הב"ח והמ"א, שאם פותח וסוגר את הדלת בנחת מתר. ע"ש, דליתא לדעת מֶרֶן הש"ע. ואף הב"ח כאן (בסי' תרפ) כתב, דהינו דוקא בשקבע הנרות בכותל אחורי הדלת, אז מתר לפותחו בנחת, אבל בדלת עצמה יש להחמיר. עכ"ל. וכ"פ מהר"י עייאש בספר מטה יהודה (סי' רעו סק"א), שאנו אין לנו אלא כדעת הטור ומֶרֶן הש"ע, דמוכח דס"ל שבכל ענין אסור. ע"ש. וכ"כ המאמר מרדכי (סי' רעו סק"ה) בדעת מֶרֶן.

ומיהו בנר של שענה מתר, וכמ"ש בפסקים ותשובות למהר"ם (הנד"מ ח"א עמ' צא סי' עז). וכן העלה בשו"ת בארות המים (דף קא. ד"ה אבל). ע"ש.

אולם בשהנרות מנחים במקום רחוק מהדלת, כגון בחדר גדול וכדו', אף שהם דלוקים ממול הדלת, אין לאסור בזה, דלא הוי פסיק רישה, ואינו אלא דבר שאינו מתכוין. [וראה בשו"ת עמק ההלכה סי' פט].

והנה מֶרֶן הש"ע (סי' תרפ) כתב: בערב שבת יתן איזה דבר שיחצוץ בין גרות הנכבה לפתח, להגן מפני הרוח שלא יכבה את הנרות כשפותח את הדלת. [ואחר שקבחה בליל שבת, אסור לטלטל את הנכיה להסירה ממקומה, אא"כ התנה עליה מבוע"י, שיהא רשאי לטלטלה אחר שתכבה. וכמ"ש מֶרֶן הש"ע (סי' רעט ס"ד). ע"ש]. ואסור לקבוע גרות הנכיה שהודלקו בשמן, בדלת עצמה, כי בפתיחת הדלת או בסגירת הדלת מרחיק השמן מן הפתילה שבנר, או מקרבו אליה, והוי מכבה או מבעיר, ואע"פ שאינו מתכוין לכה, מ"מ הוי פסיק רישה. ומיהו אין הדלת נאסרת בטלטול משום מקצה, שמכיון שהדלת בטלה לגבי הבית חשיבא כמחברת לקרקע ואין כאן אסור טלטול. כמ"ש בהגמ"י (פ"ה מה' שבת אות ז), והטור (סי' תרפ), ובתשובת מהר"ם בר ברוך (דפוס לבוב, סי' שמח), ובתשובה דפוס פראג (סי' מה). ע"ש.

ומ"ש מֶרֶן בש"ע כאן, בדין הקובע גרות הנכיה בדלת עצמה, "יש מי שמתיר", כתב הלבוש, דהינו טעמא משום דהוי פסיק רישה דלא ניחא ליה. ע"ש. ובאמת שדעת התוס' והרא"ש (שבת קג), והרבה פוסקים דפ"ר דלא ניחא ליה אסור מדרבנן. וכן פסק מֶרֶן בהדיא בש"ע (סי' שכ ס"ח), דפ"ר דלא ניחא ליה אסור. וכ"פ עוד (בסי' שלו ס"ג). וא"כ לא היה לו להביא סברת המתיר בזה, והמעין בד' הטור בשם מהר"ר שמואל, יראה שטעמו דס"ל דלא הוי פסיק רישה אלא דבר שאינו מתכוין. וכן הוא בתשו' מהר"ם בר ברוך (סי' שמח) הנ"ל. ומ"מ ידוע שהלכה בסתם מֶרֶן, ואסור. ואע"ג דבירושלמי (פ"ג דשבת ה"ז) איתא, תניא נר שפנח אחורי הדלת פותח ונועל בשבת, ובלבד שלא יתכוין לא לכבות ולא להבעיר, רב ושמואל מקללים מאן דעבד כן, יכרת ה' לאיש אשר יעשנה וכו'. צ"ל דבנר הנכיה שאסור להשתמש לאורה, אף אם מבעיר, הו"ל פ"ר דלא ניחא ליה, שלדעת בעל הערוך מתר. א"נ ס"ל למהר"ש דהבבלי פרק בירה (מז). פליג על הירושלמי, וס"ל דהוי דשא"מ. וכ"כ בתשו' מהר"ם (דפוס פראג סי' מה). וכ"ה בשו"ת מהר"ם דפוס קרימונה (סי' קעז). ע"ש. ועוד י"ל דס"ל למהר"ש דהינו בפותח ונועל כדרכו, אבל אם עושה כן בנחת הו"ל דבר שאינו מתכוין. וכ"כ הב"ח (סי' תרפ). ע"ש. [ממך זיע"א].

ומכל מקום הפותח דלת החדר שהנר דלוק בתוכו, וכתוצאה מפתיחת הדלת כבה הנר, יש אומרים שאין זה נקרא מחלל שבת בשוגג, ודמי לנועל את ביתו ונמצא בתוכו צבי. וכמ"ש בכה"ח שם (אות ד), [והינו כשלא ידע שבפתיחת הדלת תבער האש]. וע' בשו"ת אבני גזר (חאו"ח סי' נו-נח), גבי מכבה ברוח פיו דלא חשיב כאינו עושה מעשה בגופו. וע"ע בשו"ת בצל החכמה ח"ב (סי' לב). ע"ש. וראה בכיצא בזה בשו"ת רב פעלים ח"ג (סי' יט). ע"ש.

ובשו"ת תרומת הדשן (סי' נט) כתב להקל לסגר חלון פתוח כנגד הנר, כדי שהרוח לא יכבה את הנר. ע"ש.

ובשו"ת פעלת צדיק ח"ב (סי' רסג) דין גבי נר שמן הנמצא בזכוכית ותלוי בבהכ"ג, וכאשר אורה

פּוֹתַח אָדָם דִּלְת כִּנְגַד הַמְדוּרָה בְּשִׁבְתָּ. לִיט עֲלֵה אַבְי, וְאַסִּיקְנָא דְּבְרוּחַ מְצוּיָה פְּלִיגִי, אַבְי גִּזֵּר אָטוּ שְׂאִינָה מְצוּיָה דְּאַסוּר לִכ"ע, וּשְׂמוּאֵל לֹא גִזֵּר. וְקִימָא לָן כְּאַבְי. וְכ"פ בְּהַלְכוֹת. וְכ"ה בְּרַמְבָּם (פ"ה מֵהַלְכוֹת שִׁבְתָּ) גֵּר שְׂאֲחוּרֵי הַדִּלְתָּ אָסוּר לִפְתַּח הַדִּלְתָּ וּלְנַעַל כְּדָרְכוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבְּהוּ, אֲלֵא יִזְהַר בְּשַׁעֲה שְׁפוּתַח וּבְשַׁעֲה שְׁנוּעֵל. וְאַסוּר לִפְתַּח אֶת הַדִּלְתָּ כִּנְגַד הַמְדוּרָה בְּשִׁבְתָּ, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה הָרוּחַ מְנֻשְׁבֶּת בָּהּ, וְאַע"פ שֶׁאֵין שֵׁם אֲלֵא רוח מְצוּיָה. ע"כ. וְכֵן הוּא בְּכָלְבוֹ (ס' לֹא) גֵּר שְׂאֲחוּרֵי הַדִּלְתָּ לֹא יִפְתַּח וְיִנְעַל כְּדָרְכוֹ, דִּהָא לִיט עֲלֵה אַבְי, אֲבָל לִפְתַּחוֹ בְּנַחַת מִתֵּר, דִּהָא אֵין מְכוּן לְכַבּוֹת וְלֹא הוּי פְּסִיק רִישִׁיָּה.

וְע"ש בְּהַגְהוֹת מִיְמוֹנִיּוֹת שֶׁהֵבִיא יְרוּשְׁלָמִי, דְּבִי רַב תֵּנָא, גֵּר הַמוֹנֵחַ עַל הַדִּלְתָּ פּוֹתַח וְנוֹעֵל בְּשִׁבְתָּ, וּבִלְבַד שְׁלֹא יִתְכוּן לְכַבּוֹת וּלְהַבְעִיר. רַב וּשְׂמוּאֵל פּוֹתְרִין לָהּ בְּשׁוֹכְתָהּ, וּמְקַלְלִין לְמֵאן דְּעֵבֵד הִכִּי, יְכַרְתָּ ה' לְאִישׁ וְגו'. וְצָרִיךְ לִיִּזְהַר שְׁלֹא לְהַנִּיחַ גֵּר חֲנֻכָּה עַל הַדִּלְתָּ מֵהָאֵי טַעְמָא. וְכַתֵּב מִהֲרָם, רִאִיתִי בְּצִרְפַּת מִמֶּהָ"ר שְׂמוּאֵל, שְׁלֹא הָיָה לוֹ מְקוֹם מֵאַחוּרֵי הַדִּלְתָּ לְהַדְלִיק גֵּר שֶׁל חֲנֻכָּה, וְהָיָה מְדַלִּיק בְּדִלְתָּ עֲצֻמָּה אַחוּרֵי הַדִּלְתָּ, יֵשׁ לִי רֵאזִיָּה מֵהֵיכָא דְּאֵין גּוֹרְרִין אוֹתָהּ בְּשִׁבְתָּ בְּזִמָּן שֵׁישׁ עָלֶיהָ מַעוֹת, שֵׁישׁ לְהַתִּיר, דְּדוֹקָא בְּזִמָּן שֶׁהִיא נִשְׁמַטֶּת אֵין גּוֹרְרִין אוֹתָהּ, אֲבָל אִם אֵינָה נִשְׁמַטֶּת גּוֹרְרִין אוֹתָהּ אַע"פ שֵׁישׁ עָלֶיהָ מַעוֹת, כִּיּוֹן שֶׁמַּחְבֵּרֶת לְשִׁדָּה, וְעַל הַשִּׁדָּה אֵין מַעוֹת, בְּטֻלָּה הִיא לְגַבִּי שִׁדָּה. וְכ"ש שֶׁהַדִּלְתָּ בְּטֻלָּה לְגַבִּי הַבַּיִת, שֶׁהָרִי מַחְבֵּרֶת הִיא לְקִרְקַע. וְאֵין לוֹמֵר כִּשְׁהוּא פּוֹתַח וְנוֹעֵל מִטָּה הַשֶּׁמֶן אוֹ הַשַּׁעֲהָ אֶל הַפְּתִילָה, אוֹ מִמָּנָה, וְנִמְצָא מְכַבָּה אוֹ מְבַעֵיר, הֲלֹא לְקִמָּן בְּסוֹף פִּרְקָא לֹא אֶסְרִינוּ שֶׁמֶן שְׁבַגֵּר בְּשַׁעֲה שֶׁהוּא דוֹלֵק מֵהָאֵי טַעְמָא, אֲלֵא מִשּׁוּם דִּהּוּי בְּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר, וּבִפְרָק כָּל כְּתָבִי נִמִּי אֶמְרִינוּ, גֵּר שֶׁע"ג טְבִלָּא מְנַעַר הַטְּבִלָּא וְהִיא נוֹפֶלֶת, וְאִם כְּבִתָּה כְּבִתָּה, שְׁמִטָּה הַשֶּׁמֶן לְפָנָיו אוֹ לְאַחֲרָיו, וְנִמְצָא מְכַבָּה אוֹ מְבַעֵיר. דִּלָּא שִׁיךְ כֵּהָאֵי גִּזְנָא מְכַבָּה אוֹ מְבַעֵיר, וְאַפְּלוּ אֵי שִׁיךְ דְּבָר שֶׁאֵין מִתְכוּן מִתֵּר, דִּלָּא פְּסִיק רִישִׁיָּה הוּא. ע"כ. וְרִאִיָּה לְהֵלֵן.

וְהִנֵּה מִרְן בִּשְׁעָה (אִי"ח סִימָן רַעז) כְּתֵב, גֵּר שְׂמוֹנֵחַ אַחוּרֵי הַדִּלְתָּ, אָסוּר לִפְתַּח הַדִּלְתָּ (כְּדָרְכוֹ), (רַמְבָּם

כּוֹהֵה פּוֹתַחִין הַדִּלְתָּ שְׁכִנְגָּדָה כְּדִי שִׁיגְבֵר אוֹרָה מַעֲט מַעֲט, בְּעֵבּוֹר רִיחַ הָאוּר, וְקִצַּת מִמַּחִין בָּהֶם דִּהּוּי מְבַעֵיר. וְע"ש שְׁכַתָּב, דְּשִׁאֲנִי גֵר דִּס"א מִמְדוּרָה דִּס"ב, דְּמֵאֵי דְּאַסְרִינוּ לִפְתַּח הַדִּלְתָּ בְּמְדוּרָה כִּשְׁהַפְּתַח אוֹ הַחֲלוֹן כִּנְגַדָּה וְכִשְׁהִיא קְרוֹבָה קִצַּת, טַעְמָם שְׁבִיזָה גּוֹרֵם לְהַבְעִיר הַמְדוּרָה, וְאַפְּלוּ בְּרוּחַ מְצוּיָה שֶׁאֵין דְּרַכָּה לְהַבְעִיר, גִּזְרָה אָטוּ רוח שְׂאִינָה מְצוּיָה, כְּדֵאִיתָא בְּסִי' רַע"ז ס"ב. אֲבָל בְּגֵר שְׁכִנְגַּד הַדִּלְתָּ לְכַלְהוּ פְּרוּשֵׁי שְׂמַבִּיא הַבִּי אֵין הַטַּעַם בְּאַסוּר פְּתִיחַת הַדִּלְתָּ שְׁכִנְגַּדוֹ מִפְּנֵי שְׂמַבְעִיר, לְפִי שֶׁאֵין שֵׁם דְּבָר שְׁלֹא בְּעַר עֵדִין לְהַבְעִירוֹ. וְכ"כ הַמַּג"א (ש"ס ס"ג), רַק הַטַּעַם מִפְּנֵי חֲשֵׁשׁ כְּבוֹי לְבַד, וְא"כ אֵין הָאָסוּר מִטַּעַם כְּבוֹי רַק כִּשְׁהֵנִר הַתְּלוּי הוּא כִּנְגַד הַפְּתַח אוֹ הַחֲלוֹן מִמֶּשׁ, וְכִשְׁהוּא קְרוֹב קִצַּת, בְּכָדִי שֶׁאִם הָרוּחַ כִּשְׁתַּנְּשֵׁב תְּכַבְּנוּ. הֵא לֹא הִכִּי שֶׁהַחֲלוֹן אֵינוֹ כִּנְגַּדוֹ מִמֶּשׁ, אוֹ אֲפֻלוֹ כִּנְגַּדוֹ מִמֶּשׁ וְהוּא רְחוֹק קִצַּת מֵהֵנִר בְּעִנְיָן שֶׁאֵין הָרוּחַ יְכוּלָה לְכַבּוֹתוֹ, שְׂרִי. ע"ש.

וְרִאִיָּה מ"ש בְּעִנְיָן פְּתִיחַת הַדִּלְתָּ כִּנְגַד הֵנִר בְּשׁו"ת אֶז נִדְּבָרוּ ח"ז (ס' מ').

ב. אִם הֵנִר קְבוּעַ בְּכוֹתֵל שְׂאֲחוּרֵי הַדִּלְתָּ, אָסוּר לִפְתַּח הַדִּלְתָּ כְּדָרְכוֹ, שְׂמָא תִּהְיֶה הַדִּלְתָּ נוֹקְשֶׁת עַל הֵנִר וְתִכְבְּנוּ, אֲלֵא פּוֹתַח וְנוֹעֵל בְּנַחַת (ש"ס עֲמוּד קִצַּת).

וּבַהֲעֵרָה (ש"ס) כְּתֵב שֶׁלַּחַן עֶרוֹךְ ש"ס.

לִפְתַּח וְלִסְגֵּר דִּלְתָּ כִּנְגַד הַמְדוּרָה - גִּזֵּר "גִּרְמָא"
ג. אָסוּר לִפְתַּח הַדִּלְתָּ כִּנְגַד הַמְדוּרָה שֶׁהִיא קְרוֹבָה קִצַּת אֶל הַדִּלְתָּ, וְאַפְּלוּ אֵין שֵׁם אֲלֵא רוח מְצוּיָה, מִפְּנֵי שֶׁהָרוּחַ הַמְנֻשְׁבֶּת גּוֹרֶמֶת לְהַבְעִיר הַמְדוּרָה יוֹתֵר, וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְכוּן בָּזָה, מְכַל מְקוֹם פְּסִיק רִישִׁיָּה הוּא. אֲבָל אִם הָיָה פְּתוּחַ כִּנְגַדָּה, מִתֵּר לְסוּגְרוֹ וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְכַבָּה. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהָרוּחַ הָיָה מְבַעֵירָה אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְכַבָּה שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם אֲלֵא עוֹצֵר הָרוּחַ, וְאִם תְּכַבָּה תְּכַבָּה (ש"ס).

וּבַהֲעֵרָה (ש"ס) כְּתֵב בְּגִמְרָא פִּרְקָא כָּל כְּתָבִי (שִׁבְתָּ קכ): תֵּנָא גֵּר שְׂאֲחוּרֵי הַדִּלְתָּ פּוֹתַח וְנוֹעֵל כְּדָרְכוֹ, וְאִם כְּבִתָּה כְּבִתָּה. לִיט עֲלֵה רַב. וְאַסִּיקְנָא דְּאַפְּלוּ לִר"ש דְּשְׂרִי דְּבָר שֶׁאֵין מִתְכוּן, פְּסִיק רִישִׁיָּה הוּא וְאַסוּר, וּפְרַשׁ ר"ת, שֶׁהֵנִר קְבוּעַ אַחֲרֵי הַדִּלְתָּ וּבְפְתִיחָתוֹ יְכַבְּנוּ. וְעוֹד אֶמְרוּ ש"ס, אָמַר שְׂמוּאֵל

פ"ה ומרדכי פ' כ"ב וב' בשם סמ"ג) שְׁמָא יִכְבְּנוּ הָרוּחַ. אָבֵל לִנְעַל הַדֶּלֶת כְּנִגְדּוֹ, מִתֵּר (ת"ה ס' נ"ט). וְהָהָ בַחֲלוֹן שְׁכָנְגָד הָנֵר שְׁעַל הַשְּׁלֶחָן (מרדכי פכ"ב וב"י בשם תוספות וטור). וְאִם הוּא קְבוּעַ בְּכוֹתֵל שְׁאֲחוּרֵי הַדֶּלֶת, אֲסוּר לִפְתַּח הַדֶּלֶת וּלְנַעֲלָהּ כְּדִרְכוֹ שְׁמָא תִּהְיֶה הַדֶּלֶת נֹקֶשֶׁת עָלָיו וּתְכַבְּנוּ, אֲלֵא פוֹתַח וְנוֹעַל בְּנַחַת. וְאִם הוּא קְבוּעַ בַּדֶּלֶת עֲצָמוֹ, שְׁפִתִּיחָתָהּ וְנִיעִילָתָהּ מִקְרַבֶּת הַשָּׁמֶן לָנֵר אוֹ מִרְחִיקָה מִמֶּנּוּ, אֲסוּר לִפְתַּחָהּ וּלְנַעֲלָהּ. הֵגֵה: וּבְגֵר שֶׁל שְׁעוֹנָה מִתֵּר לִפְתַּח וּלְנַעֲלָהּ אַע"פ שֶׁהוּא קְבוּעַ בַּדֶּלֶת (כ"י).

וְאִפְּ דַּע"י רוּחַ מְצוּיָה אֵין דֶּרֶךְ הַמְדוּרָה לְהַבְעִיר יוֹתֵר, אִפ"ה אֲסוּר, דִּגְזוּרִין אֲטוֹ שְׁאִינָה מְצוּיָה. וְאִם אֵין שָׁם רוּחַ כָּלֵל מִתֵּר. [מג"א בְּסִימָן תִּק"ד סק"ט]. וְאִם ע"י דְּפִיקַת הַדֶּלֶת נַעֲשֶׂה רוּחַ מְצוּיָה, מִשְׁמַע בַּחֲדוּשֵׁי הָרָן דִּאֲסוּר.

וּבְשִׂאֵינוֹ מִתְּכּוֹן לְלִבּוֹת אֶת הָאֵשׁ, אֲפִלּוּ בְרוּחַ שְׁאִינָה מְצוּיָה, יֵשׁ אוֹמְרִים דִּאֲנוֹ אֲסוּר אֲלֵא מִדִּרְבָּנּוּ, דִּהְיוּ הִסְרַת מוֹנֵעַ, וְחֲשִׁיב גִּרְמָא. כְּמִבְאָר בְּשׁו"ת יְבִיעַ אוֹמֵר ח"ד (חאו"ח ס' לה אות ט-יא). וְשָׁם כָּתַב בְּזֶה"ל: וְמָה שְׁאֲסָרוּ אֲפִלּוּ בְרוּחַ מְצוּיָה גִּזְרָה אֲטוֹ שְׁאִינָה מְצוּיָה, מִשּׁוּם שֶׁהַדָּבָר קָשָׁה לְהַבְחִין כ"כ בֵּין רוּחַ מְצוּיָה לְשְׁאִינָה מְצוּיָה. וּבְעֵין מ"ש הַמַּג"א (ס' תִּקִּיד סק"י) שְׁאֲפִלּוּ אֵין שָׁם רוּחַ כָּלֵל י"ל דִּגְזוּרִין אֲטוֹ יֵשׁ רוּחַ, שֶׁבְּכָל רָגַע וְרָגַע הָרוּחַ מְנַשְּׁבֶת, וְא"א לְהַבְחִין בְּזֶה וְכו'. ע"ש.

וּלפ"ז נִיחָא מ"ש הַרְמָב"ם (פ"ה מ"ה שְׁבֶת ה"ז), וְאֲסוּר לִפְתַּח הַדֶּלֶת כְּנִגְדַּת הַמְדוּרָה בְּשֶׁבֶת כְּדִי שְׁתִּהְיֶה הָרוּחַ מְנַשְּׁבֶת בָּהּ. וְאַע"פ שֶׁאֵין שָׁם אֲלֵא רוּחַ מְצוּיָה. עכ"ל. וּמִשְׁמַע דְּדוּקָא בְּמִתְּכּוֹן אֲסוּר. וְכֵן דִּיקוּ לְהַדְיָא הַמְרַבֶּת הַמְשֻׁנָּה אֲשֶׁכְּנִזִּי שָׁם. וְהַפְמ"ג (ס' רע"ז סק"ז). ע"ש. וְקָשָׁה דִּהָא בְּגַמ' מוֹכַח דִּהְיוּ פְּסִיק רִישִׁיָּה, וּבִדְפְרִיק אִי בְרוּחַ שְׁאִינָה מְצוּיָה מ"ט דְּמֵאן דְּשָׁרִי. וּמֵאִי קָשִׁיָּא נִימָא דְס"ל כַּר"ש דִּק"ל כְּוֹנִתִּיה דְּדָבָר שְׁאִינוֹ מִתְּכּוֹן מִתֵּר. וּלְפִי גִירְסָתֵינוּ דִּרְבִּי יְהוּדָה הוּא דֹאֲמַר פוֹתַח אָדָם דֶּלֶת כְּנִגְדַּת הַמְדוּרָה, נִימָא דֹאֲזִיל לְשִׁטְתִּיהָ לְעִיל (שְׁבֶת נ), דֹאֲמַר רַב יְהוּדָה עֶפֶר לְבִינְתָא מִתֵּר לַחוּץ בּוֹ. וְלֹא חִיֵּשׁ לְהַשְׁרַת שְׁעָר, דְּדִשְׁא"מ מִתֵּר. ע"ש. וְלִגְרִסַּת רַבֵּינוּ חֲנִנְאֵל דְּגָרִיס הָכָא: א"ר יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל פוֹתַח אָדָם וְכו', וְכֵן הַגִּירְסָא בְּס' יִרְאִים (ס' קב), וְעוֹד רֵאשׁוֹנִים, הָרִי

יְדוּעַ דְּשְׁמוּאֵל ס"ל כַּר"ש בְּגִירָה (שְׁבֶת כב). קִיא: וּבְתַבּוּת ו. וּבְכוּרוֹת כה. לד.). וְעַל כִּרְחֹךְ דְּפ"ר הוּא, וְא"כ גַּם בְּשִׂאֵינוֹ מִתְּכּוֹן יֵשׁ לְאֲסוּר. אוֹלָם לְפִי הָאֲמוּר נִיחָא, דִּהֲכָא לִיכָא אֲלֵא אִיסוּרָא דִּרְבָּנּוּ, כִּיּוֹן שְׁאִינוֹ אֲלֵא כְּמִסִּיר הַמוֹנֵעַ וְלֹא חֲשִׁיב כְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְיָדִים רַק גִּרְמָא בְּעֵלְמָא. וּמִש"ה כָּל שְׁאִינוֹ מִתְּכּוֹן לְהַבְעִיר מִתֵּר, אַע"ג דִּהְיוּ פ"ר. וְכַמ"ש הָאֲבָנִי גִזֵּר (ס' קצד) דְּבִגְרָמָא אֵין לְאֲסוּר בְּשִׂאֵינוֹ מִתְּכּוֹן אֲפִילוּ הָיוּ פ"ר. וְהַגַּמ' מִיִּירֵי בְּמִתְּכּוֹן לְכָר.

אוֹלָם יֵשׁ אוֹמְרִים דִּהְיוּ אִיסוּר תוֹרָה, וְאִינוֹ כְּכָלֵל גִּרְמָא אַחֵר שְׁנַעֲשֶׂה מִיד. וְעֵינִין בְּשׁו"ת אֶרֶץ צְבִי פְרוּמֵר (ס' קיב) שְׁאַחֵר שְׁצִדָּד דְּבִנְדִּי חֲשִׁיב גִּרְמָא כִּיּוֹן דִּהְיוּ הִסְרַת הַמוֹנֵעַ, מ"מ מְסִיק דְלִמְעַשֶׂה אֵין לְהַקֵּל. וּבִתְוֹךְ דְּבָרָיו הַזִּכִּיר רֵאִיָּה מִהַתּוֹס' (שְׁבֶת לה: ד"ה מַעֲשֶׂה), שְׁכָתְבוּ, דְּבִסְלִוִן הָיוּ בּוֹ נִקְבִּים וּכְשֶׁהָיוּ רוּחָצִים בְּשֶׁבֶת הָיוּ פוֹתַחִין הַנִּקְבִּים וּמִתְעַרְבִּין הַצּוֹנְגִין בַּחֲמִין (שֶׁל חֲמִי טְבִירָא). דִּהֲשָׁתָא לִיכָא אֲלֵא חֲדָא גִּזְרָה אֲטוֹ חֲמִי הָאוּר. ע"ש. מִשְׁמַע לְהַדְיָא שְׁאֵף שְׁאֵין פְּתִיחַת הַנִּקְבִּים שֶׁבִּסְלִוִן אֲלֵא ע"י הִסְרַת הַמוֹנֵעַ אִפ"ה חִיב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל מַה"ת. עֲכַתְּד. וְכֵן הִבִּיא רֵאִיָּה זֹו בְּס' יְבִין דַּעַת (קוֹנֵט' גִּרְם הַמַּעֲלוֹת אוֹת רד).

וְגַם הַמַּחְזֶה אֲבָרְהָם (ס' נב) לֹא הִתִּיר הִסְרַת הַמוֹנֵעַ כ"א בְּצִרוּף תְּנָאִי שְׁעוֹשֶׂה הִסְרַת הַגַּג מֵעַל פְּנֵי הַזֵּרְעִים לְפָנֵי זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהוּאִיל וְאֵין הַשֶּׁמֶשׁ זוֹרַחַת עַדִּין, וְאַפְּשָׁר שִׁתְּכַסּוּ הַשָּׁמַיִם בְּעֵבִים לְאַחֵר מְכֹן, וּמִש"ה וְדֹאִי דְחֲשִׁיב גִּרְמָא. ע"ש. וְכֵן מִשְׁמַע בַּחֲת"ס (חַא"ה"ע ס' כ ד"ה וְהֵנָּה).

וּלפ"ז נִיחָא בְּפִשְׁטוּת הָא דִּאֲסָרִין פְּתִיחַת הַדֶּלֶת לְפָנֵי הַמְדוּרָה אֲפִילוּ בְרוּחַ מְצוּיָה, מִשּׁוּם דִּגְזוּרִין אֲטוֹ רוּחַ שְׁאִינָה מְצוּיָה שְׁמִנְשֶׁבֶת בְּשַׁעַת הַפְּתִיחָה מִמֶּשׁ, דִּהוּ"ל כְּכַח רֵאשׁוֹן וּבְגִירֵי דִילִיָּה. וְכַמ"ש הַמַּג"א (ס' תִּקִּיד סק"י), דְּלִהֲרַמ"א הָא דֹאֲסוּר דֶּלֶת לְפָנֵי הַמְדוּרָה, הֵינּוּ כְּשִׁישׁ שָׁם עַכ"פ רוּחַ מְצוּיָה, אָבֵל אִם אֵין שָׁם רוּחַ כָּלֵל שָׁרִי אַע"פ שְׁסוּף הָרוּחַ לְבוּא. אֲלֵא שֶׁהַמַּג"א שָׁם כ' לְפַקְפֵּק ע"ד הַרְמָא, שִׁי"ל שְׁגַם כְּשִׁאֵין רוּחַ כָּלֵל גִּזְרִין אֲטוֹ יֵשׁ רוּחַ, שֶׁבְּכָל רָגַע וְרָגַע הָרוּחַ מְנַשְּׁבֶת וְא"א לְהַבְחִין בְּזֶה וְכו'. ע"ש.

[אוֹלָם בְּס' מְנוּרָה הַשְּׁהוּרָה (ר"ס רע"ז) כ' שְׁדִּבְרֵי הַמַּג"א בְּזֶה אֵינִים מְכַרְחִים, וְאֵין לְאֲסוּר פְּתִיחַת

היתר גרמא - גם שלא במקום פסידא

והנה מה שהתירו גרמא בכבוי דליקה [עין בש"ע סי' רלד], אינו דוקא בדליקה, אלא כל גרמא אף שלא במקום פסידא שרי, כמו שסתם לנו מרן בש"ע (סי' שלד). והנה המרדכי (בפרק כל כתבי סי' שצט) כתב בשם ר"ת, דהלכה כר"ש בן גנס שמתיר גרם כבוי, וכ"כ ראבי"ה. וכ"פ הרב ר' קלונימוס בשם הרב ר' יום טוב. אבל הרב ר' יואל אוסר גרם כבוי שלא במקום הפסד, [שדוקא בדליקה התירו, משום דאי לא שרית ליה אתי לכבוי]. ע"כ. והובא בדרכי משה (סי' שלד אות ה). וכן הוא בהג"ה (סעיף כב). נמצא שלדעת הרמ"א דוקא במקום פסידא מתיר לגרם כבוי.

אולם בשו"ת זרע אמת (חאו"ח סי' מד דף נג ע"ד) כתב, דאע"פ שהרמ"א פסק דגרם כבוי שרי דוקא במקום פסידא, הרי המרדכי עצמו הביא מחלקת בזה, ומדברי הרא"ש (ביצה כב.) מוכח דס"ל שאפי' שלא במקום פסידא מתיר. [וכ"כ המג"א (סי' תקיד סק"ז), להוכיח במישור, שלדעת הרא"ש גרם כבוי מתיר אפי' שלא במקום פסידא. וכ"כ הקרבן נתנאל (ביצה כב. אות ס). וכן נראה מפשט הסוגיא (סוף פרק בירה), וכבר עמד בזה הקרבן נתנאל בפרק כל כתבי (סי' ז אות ר). ע"ש]. וגם מדברי התוס' (ס"פ בירה) מוכח דס"ל שאפלו שלא במקום פסידא מתיר. ועכ"פ הוי פלוגתא במידי דרבנן, ואזלינן לקולא. ע"ש.

וכ"כ הרב מנורה הטהורה (סי' שלד, קני המנורה ס"ק כה), שהמקל בגרם כבוי שלא במקום פסידא לא הפסיד, שכן משמעות הש"ס (ס"פ בירה) דשרי אפי' שלא במקום פסידא, אא"כ נאמר שאפשר דאף התם הוי במקום פסידא. ע"ש.

והמשנ"ב בשע"צ (סי' תקיד ס"ק לא) כתב, דמ"ש הרמ"א בהג"ה דלא שרי כבוי אלא במקום פסידא, באמת שאותה ההגהה אין לה מקור, וכמ"ש הט"ז (שם סק"ז), שלא מצינו חבר לשיטה זו, וכ"כ המג"א [הג"ל] דהרא"ש לא ס"ל שיטה זו. וכן נתבאר בבאור הלכה (ר"ס רעז), שכשאנו רואים שאין רוח בחוץ מתיר לפתח הדלת בנחת מעט מעט, ואין לחוש שמא ינשב רוח מבחוץ באותו רגע, דהו"ל גרמא. וכמ"ש הא"ר והמטה

הדלת אלא אם כן הרוח מנשבת כבר. ע"ש. וכ"כ במטה יהודה ע"אש (סי' רעו סק"ד) להצדיק דברי הרמ"א בשם מהרי"ל, ודוחה ד' המג"א. והמאמ"ר והנהר שלום (בסי' תקיד) פסקו כהרמ"א לגבי יו"ט. וכ"כ בבא"ח (פר' במדבר אות כה). והגר"ז ועוד אחרונים פסקו כהמג"א. ואכמ"ל].

וע' בשו"ת זרע אמת ח"א (סי' מד), שהביא הסוגיא דשבת (קכ:) בדין פתיחת דלת כנגד המדורה. והקשה, שהרי נשיבת הרוח ע"י פתיחת הדלת אינה אלא גרמא בעלמא, וא"כ מ"ט לייט עלה אביי, הא הו"ל כגרם כבוי, דשרי הש"ס בתר הכי, מדכתיב לא תעשה כל מלאכה, הא גרמא שרי. ותריץ דשאני הכא דהו"ל כזורה ורוח מסייעתו (בב"ק ס.) שע"י פתיחתו הוא מבעיר (מיד) בסיוע הרוח. ע"ש. וד' הר"ח (שבת קכ:) מסייעים אותו סיוע שיש בו ממש. ומ"מ אף הזר"א שם מודה לעצם החלוק בין גרמא שנעשית לפני זמן מה מעשית המלאכה, כגון נתינת מחצת הכלים המלאים מים, שמתבקעים וגורמים כבוי, שע"י אותו מעשה גרם שלאחר זמן תעשה המלאכה מאליה, שזוהי גרמא המתרת בשבת, להעושה מלאכה ומסתייע בפעלתו ע"י גורם אחר, כגון זורה ורוח מסייעתו, דחשיב גירי דיליה ואסור. ע"ש. וכן הסכימו לחלוק זה הרבה אחרונים, ומהם: מהר"ח פלאג' בשו"ת לב חיים ח"ב (סימן קפח בד"ה אלא דראיתי). ובשו"ת בית יצחק שמעלקיש (חאו"ח סי' נ). ובשו"ת זקן אהרן וואלקין (סימן ט"ז). ובשו"ת חלק לוי (חאו"ח ס"ס צג). ובשו"ת אבני חפץ (סי' כו אות ב). ועוד. ולפ"ז כל שהדבר נעשה מיד במהירות הבזק, נראה שיש להחמיר. וכדמסיק הארץ צבי הנ"ל.

והנה אחר שנתבאר שפתיחת דלת כנגד המדורה אינה בגדר גרמא, אתי שפיר מה שכתב מרן בש"ע (סי' רעו ס"ב) שאסור לפתח דלת כנגד המדורה, משום הבערה. ואי נימא דהוי רק גרמא, הוה ליה להתיר ככל פסיק רישיה בדרבנן. אלא ודאי דלא הוי גרמא אחר שנעשה מיד. וממילא הוי פסיק רישיה בדאורייתא. [וע"ש בביע אומר שהאריך בענין סגירת הבית כשיש בבית צבי, ובמחלקת הראשונים בזה].

יְהוּדָה. עֲכָתָּד. וְעַד בְּסִפְרָא תַּהֲלֵה לְדוֹד (סי' שטז סק"ב).

וְכֵן כָּתַב בְּשׁוֹת יְמֵי יוֹסֵף בְּתָרָא (סי' יב עמוד מד), שְׁמַדְבְּרֵי הַמְרָדְכִי מִתְבָּאָר שְׂרַבְנוּ יוֹאֵל שְׂאֹסֹר גֵּרָם כְּבוֹי שְׁלֵא בְּמִקּוּם הַפֶּסֶד, יַחֲדָאָה הוּא לְגַבֵּי הַמַּתִּירִים, וְכַמֹּ"ש הַטָּז (סי' תקיד סוף סק"ו), שְׁלֵא מִצָּא חֶבֶר לְרַבְנוּ יוֹאֵל בְּזֶה, וּמַדְבְּרֵי מֶרֶן שֶׁהַשְּׁמִיט חֲלוּק זֶה בְּשָׁעָה, וְכָתַב (בסי' שלד סעיף כה) סֵתָם, שְׁגֵרָם כְּבוֹי מִתֵּר, נִרְאָה שְׁדַעְתּוּ בְּדַעַת הַמַּתִּירִים. וְכִ"כ הָרַב עוֹלָת שַׁבָּת (סי' שלד סק"ד).

וְכֵן מוֹכַח בְּשִׁלְטֵי הַגְּבוּרִים שֶׁכ' דְּלֹא דוֹקָא בְּמִקּוּם פְּסִידָא, אֲלֵא כָּל שֶׁהוּא לְאִיזָה צֶרֶךְ שִׁיְהִיָּה מִתֵּר.

וְכִ"כ הָרַב גָּזַע יְשִׁי (מע' ג אות רלו), שְׁמַפְשֵׁט הַסּוּגִיָּא בְּשַׁבָּת מוֹכַח דְּלֹא דוֹקָא בְּדִלְקָה הַתִּירוּ גֵּרָם כְּבוֹי, וְאִדְרָבָה בְּדִלְקָה יֵשׁ לְהַחֲמִיר יוֹתֵר שְׂאֵדָם בְּהוֹל עַל מְמוּנוֹ, וְאִפֹּ"ה הַתִּירוּ, כִּמֹּ"ש בְּעֵלְמָא, דְּגִרְמָא שְׂרִי. וְמָה גַּם שְׂאֵפְלוּ לִר' יוֹאֵל אֵין הָאֲסוּר אֲלֵא מִדְּרַבְנָן, וְקִיל מִשְׁאָר אֲסוּרִים דְּרַבְנָן, וּבּוֹדָאי דְּבִכְה"ג אֲמַרִּין סַפְקָא דְּרַבְנָן לְקוּלָּא. ע"ש.

וְעַד בְּשׁוֹת חוֹת בְּנִימִין (לְהַגְרָשׁ יִשְׂרָאֵלִי בַח"א ס"ס כז) שְׁגִ"כ כָּתַב, שְׂרַבְנוּ יוֹאֵל שְׁכָתַב דְּלֵא שְׂרִי גִרְמָא אֲלֵא בְּמִקּוּם הַפֶּסֶד, יַחֲדָאָה הוּא. ע"ש.

וְעַד לְהַגְאֹן קֶרֶן אוֹרָה (שַׁבָּת קכ:) שְׁכָתַב לְהוֹכִיחַ דְּכָל גִּרְמָא שְׂרִי בְּכָל עֲנָן, וְלֹא דוֹקָא בְּדִלְקָה דְּאִיכָא פְּסִידָא, דְּהָא פְּרִיךְ בְּגִמְרָא (שַׁבָּת קכ:) מִדְּרַבְנָן דִּר' יוֹסִי שֶׁהַתִּירוּ גֵּרָם כְּבוֹי, אִדְרַבְנָן דְּבִרְיָתָא, הָרִי שֶׁהִיָּה לוֹ שֵׁם כְּתוּב עַל בְּשָׂרוֹ לֹא יִרְחֵץ וְלֹא יִסּוֹף, נִזְדַּמְנָה לוֹ טְבִילָה שֶׁל מִצְוָה כּוֹרֵךְ עָלָיו גָּמִי וְטוֹבֵל. וּפֶרֶשׁ רִשְׁ"י, כּוֹרֵךְ עָלָיו גָּמִי, קִסְבֵּר דְּהִינוּ כְּדִי שְׁלֵא יִמְחַק אֶת ה', אֵף עַל גִּב דְּהוּי גִּרְמָא, אֲלֵמָא לְרַבְנָן גֵּרָם מְחִיקָה אֲסוּר. וְאִם אֵיתָא לְדְבָרֵי ר' יוֹאֵל מֵאִי קְשִׁיָּא, הָרִי לֹא הַתִּירוּ גֵּרָם כְּבוֹי אֲלֵא בְּדִלְקָה דְּאִיכָא פְּסִידָא, אֲלֵא וְדָאי דְּבִכְל גִּרְמָא הַתִּירוּ. ע"כ.

וְכֵן הוֹכִיחַ בְּשׁוֹת חוֹת בְּנִימִין (סי' כז עמוד ריח). וְאִי מֵהָא לֹא אִירִיָּא, שֶׁהָרִי כָּתַב בְּשׁוֹת הַרְדָּפִי בְּלִשׁוֹנוֹת הַרְמָבָם (סי' מז), שְׁלֵא הַתִּירוּ אֲלֵא בְּטְבִילַת מִצְוָה, אֲבָל בְּטְבִילַת הִרְשׁוֹת אֲסוּר.

(וְעַד בְּשׁוֹת נוֹדַע בִּיהוּדָה מֵה"ת חֲאוּ"ח סי' יז), וּלְפָ"ז שְׁפִיר פְּרִיךְ, דְּהָא מִצְוָה עֲדִיפָא מִהַפְסֵד מְמוּן, וְכַמֹּ"ש הַמַּגֵּ"א (סי' שז סק"ז), וְכִינּוּ דְּלְרַבְנָן גֵּרָם כְּבוֹי שְׂרִי בְּמִקּוּם הַפֶּסֶד, כִּמֹּ"ש שֶׁהִיָּה לָהֶם לְהַתִּיר גֵּרָם מְחִיקָה ה' בְּמִקּוּם מִצְוָה, וְלָמָּה הִצְרִיכוּ לְכַרֵּךְ גָּמִי. וְשׁוּ"ר בְּשׁוֹת דְּבָרֵי מְרָדְכִי פְּרִידְבוּרָג (סי' כב אות לא) שְׁכָתַב גִּ"כ שְׁמַדְמָה גֵּרָם כְּבוֹי, מִשּׁוּם פְּסִידָא, לְמִצְוֹת טְבִילָה. וְכִ"כ בְּשׁוֹת אֲבִי נֶזֶר (סי' רלא אות ה). [וְעַד לְמֶרֶן הַחִיד"א בְּכֶסֶף רַחֲמִים (מס' סוּפְרִים פ"ה הל' יב ויג), וּבִשְׁמַחַת יְהוּדָה נֶזֶר (מס' סוּפְרִים שם, דף ז ע"ג). וְדוּ"ק].

וְהִנֵּה בְּתוֹס' בִּיצָה (כב). בַּד"ה וְהַמְסַתְפֵּק מִמֶּנּוּ חֵיב מִשּׁוּם מַכְבָּה, כְּתִבּוּ, אֵינוֹ ר"ל מִפְּנֵי שְׁגוּרָם לְמַהֵר כְּבוֹי, דְּלֵא הוּי אֲלֵא גֵּרָם כְּבוֹי, וְגֵרָם כְּבוֹי בְּיוֹם טוֹב שְׂרִי, וּבְשַׁבָּת נִמִּי "אֵינוֹ חֵיב". ע"כ. לְכַאוּרָה מִשְׁמַע שְׁגֵרָם כְּבוֹי בְּשַׁבָּת אֲסוּר מִדְּרַבְנָן, אֲלֵא אִם כֵּן בְּמִקּוּם הַפֶּסֶד, כְּמוֹ בְּדִלְקָה. וְזֶה בְּסִבְרַת ר' יוֹאֵל. אֲבָל הַגְאֹן שֶׁפֶת אֲמַת שֵׁם דְּחָה דְּבָרֵי זֶה, וְכָתַב, שְׂאִינוּ מִשּׁוּם דִּס"ל כִּמֹּ"ש הַמְרָדְכִי בְּשֵׁם ר' יוֹאֵל, אֲלֵא ס"ל לְהַתוֹס' דְּהִכָּא דְּעֵבִיד עוֹבְדָא בְּשִׁמְן הַדּוֹלֵק בְּעֶצְמוֹ חֲמִיר טְפִי, כִּמֹּ"ש הָרֵא"ש, וּמִשּׁוּם הֵכִי אִיכָא אֲסוּרָא טְפִי. ע"ש.

בְּרַם לְקוּשְׁטָא דְּמִלְתָּא רַבְנוּ יוֹאֵל לֹא יַחֲדָאָה הוּא בְּזֶה, שְׁכֵן מְבָאָר בְּאוּר זְרוּעַ הַגְּדוֹל ח"ב (סי' כח) שְׁכָתַב, וְאִינוּ מוֹרָה הִלְכָה לְמַעֲשֵׂה אֲלֵא כְּדְבָרֵי רִיב"א דְּגֵרָם כְּבוֹי לֹא שְׂרִי אֲלֵא בְּמִקּוּם הַפֶּסֶד, דְּהָא דְּפִלְגִי ר' יוֹסִי וְר' שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְסִיָּא בְּגֵרָם כְּבוֹי, הֵינוּ דוֹקָא לְהַצִּיל מִפְּנֵי הַדִּלְקָה, אֲבָל סֵתָם גֵּרָם כְּבוֹי מוֹדוּ כִּי דְּאֲסוּר מִדְּרַבְנָן, וְהֵינוּ דְּמִשְׁמַע מִהַרִּיב"א וְכֵן מִהַעֲרוּךְ דְּגֵרָם כְּבוֹי אֲסוּר וְכו'. וְלְכַאוּרָה קֶשֶׁה לִי עַל סִבְרַתוֹ מִהַגַּמ' סוּף פֶּרֶק בִּירָה וְכו', וְנִרְאָה בְּעֵינֵי דְּהִתָּם גָּמִי לְהַצִּיל מִיֵּרִי, שְׁנוֹתָן מִיָּם בְּכָלִי מִפְּנֵי הַנְּצוּצוֹת שֶׁל אֵשׁ, וְכֵן פֶּרֶשׁ רִשְׁ"י (שַׁבָּת מב: ד"ה נִיצוּצוֹת), שֶׁלְהִבֵּת הַנְּצוּצוֹת מִן הָיָר, כְּדִי שְׁלֵא יִדְלִיק מֵה שֶׁתַּחֲתֶיהָ. ע"ש.

וְעַכְפִּי לְדִידֵן יֵשׁ לְתַפֵּס עֶקֶר כְּד' מֶרֶן הַשֵּׁעַ דְּכָל גִּרְמָא אֵף שְׁלֵא בְּמִקּוּם פְּסִידָא שְׂרִי.

וּמִכָּאן הָעִיר מֶרֶן זִיע"א עַל מ"ש מְחַבֵּר אֶחָד, שֶׁהַרְשֵׁב"א בְּעִבּוּדַת הַקֹּדֶשׁ (שַׁעַר ג' סי' ג), וְהָאֲרָחוֹת חַיִּים (הל' יו"ט אות נד) ס"ל בְּהַרְמָ"א דְּגֵרָם כְּבוֹי שְׁלֵא בְּמִקּוּם הַפֶּסֶד אֲסוּר. וְכִנְיָתוֹ לְמ"ש הַרְשֵׁב"א

ומעתה אין שום סרך ראיה מדברי הרשב"א והארחות חיים שאוסרים גרם כבוי שלא במקום הפסד.

וגם דיוקו מהמאירי ומחידושי הר"ן אינו מכרח כלל, הלכך העקר כדברי הפוסקים דגרם כבוי שרי אפלו שלא במקום הפסד.

וכן מפרש בסמ"ק (סי' רפב עמוד רצד) דהא דתניא המסתפק מן השמן חייב משום מכבה, פרוש שמכחיש אורו, ולא מפני שהוא גורם כבוי, דקימא לן גרם כבוי מתר. ע"ש.

וכן מבאר במחזור ויטרי (סי' קיג עמוד פח). ע"ש. גם הרבה ראשונים כתבו בסתם והלכה כרבנן דגרם כבוי שרי. ולא אמרו דדוקא במקום פסידא, ומהם, ספר העתים (סי' קס) ובספר האורה (סי' סט), ובראב"ן (ס"ס שד"מ), והראב"ה (שבת, סי' רנד עמוד שלו), וספר התרוקמה (סי' רמה), ורבנו ישעיה מטראני (שבת קכ.), והרי"א"ז (שבת קכ.) וסתמם כפרושם דגרמא שרי אפי' שלא במקום הפסד, וכדעת מרן שקבלנו הוראותיו. וכן כתבו האחרונים שהובאו ביביע אומר ח"י (סי' כו).

שם, שהמרבח פתילות בתוך נר אחד הדולק אם לרבות אורה מתר, שזה לצורך, אע"פ שע"י כך הוא ממהר כבוי הנר. אבל אם לקרב כבוי אסור, שזה גורם לכבוי שלא לצורך אכל נפש. וכ"כ הארחות חיים הנ"ל. אלמא דלקרב כבוי שהוא גרמא אסור. [שו"ת תפלה למשה ח"ב סי' כג עמוד רנג].

ואשתמטיתיה דברי הרא"ש (הנ"ל, פ"ב דביצה סי' יז) דהא דתניא המסתפק מן השמן חייב משום מכבה, הינו משום שממהר כבוי. דהכי קימא לן נמי בשפופרת של ביצה, והתם אי אפשר לומר הטעם מפני שמכחיש את אור הנר, שהרי הנר מלא שמן, והוא מסתפק רק מן השמן אשר בשפופרת, שמטפטף תמיד לתוך הנר. ואעפ"כ חייב, כדאמרינן בשבת. ונראה דאף רבנן דר' יוסי דס"ל דגרם כבוי שרי, מודו בהאי גרמא דחייב, דעד כאן לא פליגי התם אדר' יוסי אלא משום שאינו נוגע בדבר הדולק אלא עושה דבר שהוא חוצה לו הגורם את הכבוי, אבל הכא בשמן והפתילה שתיהם גורמים את ההבערה, והממעט מאחד מהם וממהר את הכבוי חייב. ע"כ.

אברכים המעוניינים
להתקבל לכולל יגדיל תורה
ניתן ליצור קשר
בפלאפון 050-4158840

בית הכנסת ובית המדרש
"גדיל תורה"

בונים את בית ה'

משכן לאביר יעקב

182 ש"ס << גימטריה יעקב

שותפות חודשית בבניית
מקום תורה, תפילה וטהרה

כל תורם - שותף.

כל שותף - אבן בבניין.

זה הזמן לקחת חלק.

050.901.3000

בנק מזרחי
סניף 426 מ.ח. 371407
ע"ש יגדיל תורה

